

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ
ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:

студентка 6 курсу, 613 групи

Клим Мирина Михайлівна

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **Цуркан Т.Г.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 6 від 22 листопада 2022 р.*

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ	
<i>1.1 Соціально-педагогічні передумови професійного розвитку педагога у системі підвищення кваліфікації</i>	7
<i>1.2 Теоретичний аналіз проблеми розвитку професійно значущих цінностей педагога</i>	25
<i>1.3 Фактори розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації</i>	34
<i>Висновок до розділу 1</i>	44
РОЗДІЛ 2 ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ	
<i>2.1 Характеристика моделі розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації</i>	47
<i>2.2 Аналіз педагогічних умов розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації</i>	53
<i>2.3 Технологія, методи та засоби реалізації педагогічних умов розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації</i>	69
<i>Висновок до розділу 2</i>	86
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93
ДОДАТКИ	103

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інтенсивні зміни соціуму, модернізація всіх сфер сучасного суспільства значно актуалізували завдання, пов'язані з розвитком компетентностей педагогів закладів освіти. Соціальна дійсність вимагає змін у змістовному наповненні ціннісно-професійного простору педагога, що створює умови для здійснення педагогічної взаємодії на основі сформованих професійно значущих цінностей, характерних для професійної педагогічної діяльності, що відрізняється ціннісною насиченістю, що зумовлює формування та транслявання освітніх та життєвих цінностей.

Соціально-педагогічний рівень актуальності дослідницької роботи визначається значущістю формування теоретичних та практичних основ подолання труднощів розвитку професійно значущих цінностей педагога у контексті існуючих у цей час соціальних та педагогічних реалій: вимог професійного стандарту, фахової освіти та додаткової професійної освіти до педагогічної праці та професійних цінностей.

На науково-теоретичному рівні актуальність проблеми визначається, з одного боку, виявленням потенційних можливостей набуття необхідних професійних функцій цінностей педагогів під час підвищення кваліфікації, з другого, постановкою мети і завдань, які передбачають підвищення якості післядипломної освіти.

Науково-методичний рівень актуальності кваліфікаційної роботи обумовлюється визначенням комплексом педагогічних умов подолання перешкод у професійній діяльності та отриманні навичок рефлексії професійно значущих цінностей.

Усунути певні складнощі, що перешкоджають розвитку професійно значущих цінностей, що становлять позитивний початок удосконалення професійної компетенції педагога, покликана система підвищення кваліфікації. Розроблені на традиційних засадах навчання програми підвищення кваліфікації з використанням репродуктивних методів передачі,

лише певною мірою забезпечують потреби педагогів пов'язані з усвідомленням цінностей та сенсів сучасної освіти.

Стан вивчення проблеми дослідження. Протягом кількох десятиліть вивченням професії вчителя, її розвитком у системі ціннісних орієнтирів активно займалися І. Абакумова, А. Асмолов, А. Бодальов, А. Деркач та інші вчені. Дослідниками (М. Алексєєва, К. Альбуханова-Славська, І. Бех, Л. Божович, М. Боришевський, Т. Бутківська, І. Дубровіна, В. Лісовський, С. Максименко, В. Семіченко, Р. Скульський, М. Титма, Н. Чепелева та ін.) приділялась достатня увага вивченню психолого-педагогічних аспектів ціннісних орієнтацій з боку виховання у майбутніх вчителів пріоритетних цінностей, засвоєння та відбору ціннісних систем через педагогічну взаємодію.

Проблеми неперервної професійної освіти вчителів, підвищення кваліфікації педагогів та їхній професійний розвиток вивчаються і вітчизняними, і зарубіжними вченими: В. Андрющенко, І. Зязюн, В. Кремень, О. Чалий (неперервна професійна освіта), С. Синенко І., Н. Лісова, П. Матвієнко (післядипломна педагогічна освіта), І. Титаренко, Н. Білик, В. Олійник, О. Омельченко, А. Чарлз, А. Коул (підвищення кваліфікації вчителів), М. Грін, Дж. Лупарт, К. Євчук (технології організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами). Однак професійно значущі цінності педагогічної діяльності та особистості педагогів у ході підвищення кваліфікації розглянуті у науці досить фрагментарно.

Мета дослідження – теоретико-методологічне обґрунтування розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми розвитку професійно значущих цінностей педагога у дослідженнях науковців.
2. Охарактеризувати фактори розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації.

3. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови розвитку професійно значущих цінностей педагога.

4. Описати технологію, методи та засоби реалізації педагогічних умов розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації

Об'єкт дослідження – професійний розвиток педагога у системі підвищення кваліфікації.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань застосовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження: теоретичні – аналіз наукових джерел із проблеми дослідження, концептуальний аналіз виконаних раніше дисертаційних досліджень, моделювання; емпіричні – бесіда, анкетування, тестування; статистичні – кількісна та якісна обробка емпіричних даних.

Теоретична значущість результатів дослідження. Виявлені та обґрунтовані теоретико-методологічні основи створення педагогічної концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації на загальнонауковому, конкретно-науковому та методико-технологічному рівнях методології дозволили здійснити інтеграцію методологічних підходів та базових принципів, що забезпечили її методологічну багаторівневність та взаємозв'язку та концептуальної єдності.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що висновки та рекомендації розробленої педагогічної концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації забезпечують перспективне підвищення якості курсової підготовки слухачів.

Апробація та впровадження результатів дослідження висвітлено у матеріалах II Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії модернізації педагогічної освіти в Україні та країнах Європейського Союзу»;

студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (12–14 квітня 2022 року).

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

1.1. Соціально-педагогічні передумови професійного розвитку педагога у системі підвищення кваліфікації

У модернізації освіти виділено дві провідні детермінанти: реакція системи післядипломної освіти на запити педагогічного кластера і зміни суспільства; зміни всередині освітньої системи, пов'язані з процесами гуманізації та демократизації педагогічної діяльності, що відбуваються в ній.

Уважаємо, що специфічною особливістю системи підвищення кваліфікації стає розробка моделей, програм, модулів, блоків, опорних майданчиків для стажування з урахуванням освітніх організацій під час підвищення кваліфікації та обміну педагогічним досвідом. Послідовне перетворення даних освітніх установ у центри, що реалізують інноваційні напрями у педагогіці, вносить зміни до функцій системи додаткової освіти у бік практико-орієнтованої самоосвітньої діяльності. Оновлена система підвищення кваліфікації має цільові орієнтири та змістовне наповнення, адекватне освітнім моделям та перспективам розвитку регіональної системи освіти. Основа діяльності системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів – безперервність та наступність.

В освітніх організаціях з'явилися спеціалісти нових напрямків діяльності: тьютори, медіатори, модератори.

У зв'язку з війною в українському суспільстві зазнали девальвації традиційні загальнолюдські цінності: добро, справедливість, благородство, безкорисливість, милосердя, порядність, порушився усталений баланс професійних цінностей педагога. Вчителі зберегли ціннісні орієнтації на формування у школярів знань, умінь та навичок з навчальних предметів та дещо втратили їх у вихованні гідної людини, громадянина своєї країни, проблеми навчання довго залишалися на першому місці, а виховання – пішли на другий план.

Із запровадженням фундаментальних документів (Закон України «Про освіту» від 05.09.17; Концепція Нової української школи; Постанова КМУ від 21.02.2017 №87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.03.2018 №268 «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2-х класів закладів загальної середньої освіти»; Наказ МОН № 407 від 20.04.2018 року Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти I ступеня для 2–4-х класів) цілі початкового рівня загальної освіти стали іншими. Змінилися моделі випускників початкової освіти, відповідно, професійна модель педагога набула нових рис, що відбилося у значимості окремих професійних цінностей.

Дані стандарти поставили перед педагогічною практикою нові цільові орієнтири, спочатку пов'язані зі зміною місця, призначення, функцій та педагогічних установок дошкільної освіти та вимогами до якості освоєння основної освітньої програми початкової освіти. Основною цінністю дошкільної освіти стає збереження унікальності і самоцінності дитинства як важливого етапу у розвитку людини. Крім того, визначено вимоги до результатів освоєння основної освітньої програми початкової загальної освіти на основі орієнтації на вікову та індивідуальну специфіку учнів та важливості ступеня початкової загальної освіти як основи для подальшої освіти та розвитку дитини (Калініна & Онаць, 2017).

Державний стандарт початкової освіти орієнтовано на виховання людини – громадянина своєї країни, становлення особистісних показників випускника («портрет випускника початкової школи»):

- любить свою Батьківщину;
- ставиться з повагою до сімейних та соціальних цінностей;
- виявляє зацікавленість, прагнення до здобуття нових знань;
- володіє навичками навчальної роботи;
- здатний самостійно діяти, відповідаючи за свої дії;
- доброзичливий, вміє спілкуватися, має свою думку та позицію;

- знає правила здоров'язбереження і слідує їм.

Державний стандарт початкової освіти (далі Стандарт) орієнтовано на забезпечення «рівних можливостей здобуття якісної початкової загальної освіти; духовно-морального розвитку та виховання учнів, становлення їхньої громадянської ідентичності як основи розвитку громадянського суспільства» (Калініна & Онаць, 2017).

Одним із способів реалізації виховної складової пропонується інтеграція загальної початкової та додаткової освіти через організацію позаурочної діяльності. Необхідність виконання вимог Стандарту викликало у педагогічних працівників серйозні труднощі. В закладах освіти з'явилася додаткова, нова, раніше не виконувана робота, пов'язана з проектуванням:

- предметної частини основної освітньої програми;
- робочої програми;
- шкільної системи оцінювання освітніх досягнень учнів, починаючи від вибору загальних підходів та завершуючи створенням відповідного інструментарію;
- програми духовно-морального розвитку в єдності урочної, позаурочної та позашкільної діяльності, у спільній педагогічній роботі освітньої установи, сім'ї та інших інститутів суспільства (Калініна & Онаць, 2017).

Збільшився обсяг загального педагогічного навантаження, і перша проблема, якої зазнав педагог у період модернізації освіти, – це дефіцит часу для розробки документів, освоєння комп'ютера, заповнення електронних щоденників та журналів, підготовки до уроків та роботи з дітьми.

Друга професійна проблема, з якою зіткнувся педагог у цей період, – відсутність навчально-методичної літератури, що відповідає Стандарту.

Третя проблема – стан комп'ютерної грамотності освітян. Володіння комп'ютерними технологіями та рівень їх використання позитивно впливають на якість професійної діяльності педагогів. Почата в 2001 р. масова комп'ютеризація школи на сьогоднішній день завершилася, всі школи

придбали комплекти комп'ютерного обладнання та отримали доступ до Інтернету. Проводиться систематичне підвищення кваліфікації педагогів у галузі комп'ютерних та інтернет-технологій.

Основними труднощами, які виникають у педагогічних працівників у процесі модернізації освітньої системи, займаються багато дослідників. На думку Н. Клокар, особистісно-сміслові параметри професійного розвитку вчителя, необхідно розглядати в єдності з рівнем його професійної майстерності та розвитку особистісних смислів. З іншого боку, учена акцентує увагу, що лише гуманістична і духовна смислова особистісна організація визначає професійні досягнення вчителя, формування цінностей розвитку та саморозвитку, що пов'язано з: - прийняттям цінності саморозвитку як однієї з найбільш значущих; - готовністю побачити внутрішню цінність особистості; - особливою значущістю цінності розвитку у системі професійних цінностей; - моральним упорядкуванням цінності розвитку на професії; - прагненням до творчого розвитку, що визначається як важливість розробки нових проектів, застосування сучасних розвиваючих технологій професійної діяльності з опорою на розвиток внутрішньої культури особистості. Дане розуміння професіоналізму взаємопов'язане з унікальністю ціннісних установок особистості, що включають такі смислові складові: особистісна, егоцентрична, гуманістична, духовна. Основною умовою розвитку професіоналізму вчителя є перехід на гуманістичний смисловий рівень (Клокар, 2011).

Аналіз педагогічної практики дозволяє зробити висновок про те, що труднощів, з якими стикаються педагоги у професійній діяльності, можна пройти, тільки розвиваючи ціннісні орієнтації та переваги.

У вирішенні професійних проблем, пов'язаних із запровадженням Державного стандарту початкової освіти, має місце мотивація, яка практично була відсутня: педагоги з великим скептицизмом та внутрішнім опором зустріли чергову, не підкріплену відповідними умовами, інновацію. «Мотивація розглядається як сукупність різних мотивів учительської праці –

це не тільки матеріальні стимули, які в умовах низької оплати праці втратили свою силу, а й нематеріальні: важливість та відповідальність професії, творчий характер праці, спілкування з дітьми, престижність, можливість професійного зростання » (Сорочан, 2018).

Ставлення педагогів до різних аспектів модернізації освіти в нашій державі вивчалось за допомогою питань про першочергові завдання поліпшення становища педагогічних працівників, ставлення педагогів до конкретних напрямів модернізації освіти, її позитивних чи негативних результатів тощо.

Результати дослідження показали, що різні аспекти модернізації освіти турбують багатьох українських педагогів (більше 90%) і вони активно обговорюють ці проблеми зі своїми колегами, керівниками та батьками. Інтерес до обговорюваних проблем менш виражений у молодих педагогів із невеликим стажем роботи. Вчителів, які мають більший стаж педагогічної роботи, проблеми модернізації освіти цікавлять сильніше. Крім того, багато освітян відзначають, що змістовні аспекти модернізації освіти не завжди для них зрозумілі.

Як одну з важливих проблем педагоги визначають їхню невисоку інформованість за основними освітніми напрямками модернізації освіти у зв'язку з чим уявлення педагогів про модернізацію освіти відрізняється фрагментарністю. Педагоги не завжди встановлюють зв'язки між різними напрямками модернізації, не можуть сформулювати загальні завдання модернізації загальної освіти, що призводить багатьох педагогів до обурення та протесту проти змін, що відбуваються, що в свою чергу викликає зниження мотивації до діяльності, загострює професійні проблеми, змінює ціннісні орієнтації.

Багатьма педагогічними колективами, у яких педагоги намагаються наповнити свою практичну діяльність ціннісними компонентами, завжди надається підтримка нових цільових орієнтирів. Найчастіше відбувається так, що освітні цінності не відповідають об'єктивно наявним установкам та

правилам, усталеним стереотипам, у зв'язку з чим гідні прагнення педагогів не знаходять свого розуміння у тих, хто звик працювати, спираючись на застарілі цінності (Навроцька, 2019). Професійні проблеми виникають і на рівні кожного окремого педагога і стосуються змістовного аспекту реалізації Стандарту, що найбільше залежить від професійно значущих цінностей:

- Якими цінностями треба керуватись педагогу, щоб досягти необхідних результатів у виховній діяльності?

- Які професійні цінності допоможуть педагогові реалізувати системно-діяльнісний підхід в організації уроків та позаурочних заходів?

- Як забезпечити ціннісні взаємозв'язки предметних, метапредметних та особистісних результатів освіти, їх цілісного, системного характеру?

- Які існують способи організації проектної та навчально-дослідницької діяльності учнів у школі та дитячому садку?

- Яку систему вибрати (розробити), який інструментарій підготувати для оцінювання предметних та метапредметних результатів освіти?

- Які професійні цінності є найбільш значущими для досягнення перерахованих завдань?

Таким чином, реалізація Державного стандарту початкової загальної освіти здійснюється кадровим складом педагогів, яким необхідна допомога в осмисленні та розвитку сучасних професійно значущих цінностей.

В умовах пандемії та війни, що змінили мету освіти, повільно змінюються і ціннісно-сміслові акценти педагогів, і важливі професійні цінності практично не розвиваються і вимагають підтримки педагогічної спільноти в особі інституту підвищення кваліфікації.

Сьогодні можна констатувати, що найбільших результатів досягли ті країни, де орієнтиром виступила стратегія інформаційно-інтелектуального вдосконалення. Можливість визначити аналогічну стратегію створює умови нового погляду на систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників. У ситуації, коли професійно значущі цінності педагога

недостатньо виражені і розвиваються, є причини обґрунтування можливостей системи підвищення кваліфікації у тому розвитку.

В даний час активно розробляються та апробуються інноваційні педагогічні стратегії, впроваджуючись у практичну діяльність закладів освіти, стаючи фундаментом розвитку професійних орієнтирів педагога. Сьогодні відповіді на проблеми, що виникли із запровадженням новго Державного стандарту початкової освіти, доводиться шукати інститутам підвищення кваліфікації разом із педагогами.

Сьогодні ми спостерігаємо активні соціально-політичні та економічні зміни в нашій країні, тому результативність професійної діяльності педагогів є однією із складових реформування. В даний час для системи підвищення кваліфікації характерне переосмислення основних ціннісних орієнтирів у її змістовних аспектах, методах роботи та технологічному забезпеченні.

У ситуації зміни соціально-політичних орієнтирів суспільства зазнає змін і система підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів. Підвищення кваліфікації освітян стає все більш компетентісно орієнтованою, що проявляється у необхідності формування професійних навичок педагогів, що дозволяють реалізовувати у своїй професійній діяльності значущі завдання професійного зростання. Система підвищення кваліфікації сьогодні функціонує в якісно іншій ситуації, і це вимагає принципових змін її структури та цільових орієнтирів, змістовної спрямованості програм підготовки. Основним завданням стає розвиток професіоналізму та активності педагога у професійній діяльності (Лунячек, 2017). Інноваційні технології, що здійснюються сьогодні в процесі підвищення кваліфікації, створюють умови для набуття психологічної, професійної, особистісної стійкості у професії та побудови лінії професійного вдосконалення. Важливість удосконалення системи підвищення кваліфікації працівників освіти обумовлена потребою у вирішенні завдань реформування педагогічної освіти:

- труднощі реалізації педагогічної концепції безперервної освіти, потенційних можливостей її результативного здійснення, послідовного прогнозування необхідності забезпечення кадрового потенціалу, підвищення кваліфікації педагогів;

- розвиток матеріально-технічних можливостей закладів освіти, робота яких пов'язана з підготовкою працівників освіти, нестача фінансової допомоги у реалізації педагогічних розробок;

- здійснення активної діяльності наукових комплексів у системі освіти;

- наявні розбіжності між змістовним наповненням освіти, статусом професійної діяльності, престижем педагога та тими вимогами, які держава пред'являє до якості професійної підготовки спеціаліста;

- невисока результативність системи підвищення кваліфікації, її ізольованість, дефіцит сучасних технологій та інноваційних програм підвищення кваліфікації.

Система підвищення кваліфікації розглядається нами як сукупність освітніх організацій, які здійснюють дискретну взаємодію суб'єктів освітнього процесу з метою розвитку особистісно-професійних якостей та професійно значущих цінностей педагога.

Під підвищенням кваліфікації традиційно розуміється: - додаткове навчання, пов'язане з перетвореннями у напрямі та змістовному наповненні професійної діяльності, застарілими знаннями; - систематичне розширення простору професійно необхідних знань у сфері діяльності (Захар, 2016).

Діяльність організацій, які здійснюють реалізацію програми підвищення кваліфікації, орієнтована на вирішення таких завдань:

- поповнення недостатнього обсягу базових знань;

- актуалізація та поширення педагогічного досвіду;

- супровід дослідницької, новаторської діяльності;

- виявлення професійних труднощів та ціннісних орієнтацій вчителя;

- діагностика умов освітньої діяльності (Олійник, 2012).

Як стверджує В. Химинець, «сьогодні під терміном післядипломна освіта слід розуміти систему навчання, виховання та розвитку фахівців з вищою освітою, скеровану на приведення їх професійного рівня кваліфікації відповідно до світових стандартів, вимог часу, особистісних та виробничих потреб; удосконалення їх наукового та загальнокультурного рівня; стимулювання та розвиток творчого і духовного потенціалу особистості, яке відбувається у спеціалізованих державних, приватних навчальних закладах та засобами дистанційного навчання і самоосвіти відповідно до державних стандартів і вимог суспільно-економічного та науково-технічного прогресу» (Химинець, 2006).

В. Кремень стверджує, що «післядипломна педагогічна освіта – надзвичайно важлива ланка в системі освіти України, значущість якої важко переоцінити, бо від учителя залежить, чи зможе дитина навчитися постійно вдосконалювати себе і свої знання, а для цього педагогові необхідна допомога, і тут незаперечну роль відіграє Університет менеджменту освіти й обласні інститути післядипломної педагогічної освіти» (Кремень, 2009).

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників розглядається нами як варіант гнучкої освітньої взаємодії, який чітко слідує духу часу, особливостям модернізації сучасної освіти і вимагає розробки нової концепції. У нашій країні сформувалася широкопрофільна система підвищення кваліфікації педагогічних працівників, основними принципами якої є: взаємозв'язок державних напрямів із пропозиціями регіональних освітніх установ; регулярність проведення підвищення кваліфікації протягом професійної діяльності освітян; організованість та злагодженість здійснення педагогічної діяльності різних установ; превентивні форми роботи щодо підвищення кваліфікації педагогів відповідно до наявної освітньої практики. В даний час процес підвищення кваліфікації базується на двох основних підходах: аксіологічному та особистісно-діяльнісному, поєднання яких створює умови для формування ціннісної спрямованості працівників освіти, їх готовності до самовдосконалення у професійній діяльності.

Підвищення кваліфікації є процесом професійно-особистісного розвитку педагога. З позиції антропологічного підходу підвищення кваліфікації пов'язане із стійким підвищенням професійно-особистісного потенціалу людини. З позиції особистісно-діяльнісного підходу підвищення кваліфікації ґрунтується на особистісній детермінованості професійної діяльності педагога, формуванні способів мисленнєвої діяльності для реалізації його потенційних можливостей. Узгодженість з цим підходом визначає спрямованість педагога на пізнавальну активність та самостійність у професії, готовність до професійно-особистісного саморозвитку. Професійна діяльність розглядається з позиції соціальної активності особистості, обумовленої специфікою педагогічної ситуації, можливостями її вирішення.

Система підвищення кваліфікації реалізує важливу функцію підготовки кадрів системи освіти. Однією з основних умов результативності даного процесу є потреба освітян постійно вдосконалювати свою професійну майстерність, що обумовлює здійснення професійної підтримки освітян. Така професійна підтримка пов'язана зі спрямованістю програм підвищення кваліфікації на формування мотивації професійно-особистісного саморозвитку педагога. Педагогу необхідно опанувати нові знання, педагогічні технології, інноваційні форми роботи, а система підвищення кваліфікації повинна створювати умови для здійснення даного процесу.

Процесу підвищення кваліфікації працівників освіти притаманна певна специфіка, пов'язана із зміною стереотипності професійного мислення, форм та методів роботи, що потребують узгодженості із сучасними науковими концепціями та педагогічними технологіями. Реформи, що відбуваються в країні, вимагали значних перетворень у підходах до системи підвищення кваліфікації працівників освіти. У практику закладів додаткової професійної освіти стали активно впроваджуватися імітаційні ігрові технології, дискусійні та тренінгові форми роботи тощо. Хоча на практиці найчастіше дані педагогічні технології мали спонтанний характер і не сприяли

отриманню бажаних результатів. Тому в останні роки підвищення кваліфікації базується на фундаменті практичних досліджень педагогічних процесів та явищ, що зумовлює необхідність здійснення даного процесу з урахуванням особистісних та професійних переваг педагогів. Проведений нами аналіз проблеми підвищення кваліфікації наявної практики діяльності у даній сфері підготовки кадрів для системи освіти дає підстави говорити про взаємообумовленість різних психологічних, педагогічних, матеріально-технічних та інших факторів.

Підвищення кваліфікації здійснюють різні освітні організації, що мають відповідні ліцензії, тим самим створюється конкурентне середовище на ринку освітніх послуг, яке, у свою чергу, покликане забезпечити високу якість підвищення кваліфікації.

Звернемося до зарубіжного досвіду підвищення кваліфікації педагогів, який у цьому аспекті доповнить наявні вітчизняні розробки проблеми розвитку цінностей педагога. Процес перетворення та пошуку нових технологій у системі підвищення кваліфікації активно йде і за кордоном. На початку XXI століття модернізація системи підвищення кваліфікації за кордоном, на думку фахівців, зумовлена такими особливостями, як реструктуризація та інтенсифікація. Реструктуризація пов'язана з організацією підвищення кваліфікації педагогів провідними університетами, з акцентом на школі як основній структурі вдосконалення професійної майстерності. Інтенсифікація пов'язана зі стратегічним втручанням держави у процес підготовки педагогів, з акцентом на якість підготовки та ресурси. Процес підвищення кваліфікації базується на інтенсивному підході, що передбачає розвиток прогресивних технологій дослідницької, проектної діяльності.

Відмінною особливістю позиції західних вчених (Д. Кідд, М. Ноулз, П. Джарвіс та ін.) стає їхня спрямованість на випередження. У такому розумінні педагог стає на позицію постійного учня, практична робота якого має йти в ногу з часом, новими педагогічними технологіями, постійним

підвищенням своєї професійної майстерності. У цьому випадку йдеться про так званий «інтерактивний професіоналізм» (interactive professionalism). Проте варто сказати, що методологічно обґрунтована концепція підвищення кваліфікації в достатньому обсязі відсутня, перебуваючи на стадії її наукового розуміння.

Закордоном увага досить часто акцентується на самоосвіті як продуктивному способі підвищення кваліфікації. Так австралійські, канадські та американські вчені (Г. Коллінз, Р. Кенді, О. Броккетт, Д. Хіме́стра), які проводили аналіз теорії та практики самоосвіти, вказували на те, що дорослі люди ставлять перед собою освітню мету, що виражає справжні цінності, самі підбирають необхідні джерела, вирішують, який обрати спосіб навчання, самі критично оцінюють свої успіхи, аналізують сформованість умінь вчитися. По суті, у цьому випадку спеціаліст сам розробляє для себе обов'язковий мінімум змісту освіти, сам планує, організує, мотивує свою пізнавальну діяльність, сам її оцінює» (Клясен, 2004). Такий підхід цікавий та корисний для нашого дослідження.

В США підвищення кваліфікації будується на фундаменті так званого «соціально-психологічного підходу». Проста передача інформації поступово втрачає своє значення, і велика роль приділяється останніми роками розвитку ціннісної сфери, а через неї формуванню компетенцій, потрібних педагогові для результативного виконання професійних функцій. У цьому сенсі соціально-психологічний підхід спрямовано на підвищення кваліфікації педагогів шляхом перетворення простору школи, психологічної атмосфери, що створює умови для результативної діяльності всього педагогічного колективу, і навіть кожного педагога (Клясен, 2004).

Досвід Німеччини пов'язаний із створенням та переглядом навчальних планів та програм в активній взаємодії з висококваліфікованими успішними педагогами зі значним педагогічним стажем, шкільними інспекторами, викладачами закладів вищої освіти. Професійні досягнення активно впроваджуються в практику освітньої діяльності, у ході якої педагогам та

освітнім установам забезпечується вільний простір для розвитку та розробки індивідуальних програм.

Для підвищення кваліфікації педагогів Скандинавських країн не є характерним застосування інноваційних технологій, воно орієнтоване найчастіше на поглиблення практичних знань та навичок педагогів, а також особистісне вдосконалення та кар'єрне зростання.

В Ізраїлі підвищення кваліфікації має відмінні від інших країн принципи роботи. Його фундаментом є спеціально організовані експериментальні програми «Знання про викладання – вилучення та концептуалізація». «Завдання курсів – формування у вчителів власної оцінки та концепції своєї професійної компетентності, рівня професійної кваліфікації, особистого педагогічного досвіду; розвиток уявлень про те, як особисті знання та досвід переростають у суспільно значущі, доступні всім, і стають особистим педагогічним інструментарієм, цікавим для інших вчителів. Заняття на курсах проводяться з невеликими за чисельністю групами вчителів, які мають різний стаж педагогічної роботи (від початківців до досвідчених). При цьому всім пропонується виконати письмову роботу, в якій треба висловити своє уявлення про навчальний процес та професійні цінності в незвичайній формі: у вигляді метафор, символів, коротких біографічних оповідань, міркувань про життя в школі.» (Клясен, 2004).

Вивчення досвіду підвищення кваліфікації у країнах дозволяє застосовувати його окремі елементи у діяльності інститутів післядипломної освіти. Використання різних форм, методів та способів розвитку цінностей, важливих для професії (самоаналіз, «мозковий штурм», вироблення стратегій використання здобутих знань) значно збагачує наше дослідження.

У системі підвищення кваліфікації також здійснюються перетворення, пов'язані зі зміною цільових орієнтирів, змістовної наповненості, зміни організаційних аспектів навчання. Основним орієнтиром підвищення кваліфікації можна позначити актуалізацію професійно-особистісного потенціалу освітян. Реалізація даного орієнтиру можлива під час вирішення

таких завдань, як: підвищення мотивації саморозвитку освітян; - формування потреби у професійному зростанні, підвищенні професійного статусу; - формування професійної компетентності спеціалістів системи освіти; - розвиток особистісних якостей, необхідних для позитивної професійної діяльності; - створення умов для особистісного саморозвитку та самоосвіти.

Реалізація даних завдань підвищення кваліфікації передбачає здійснення конкретних функцій: - діагностичної, пов'язаної з професійною орієнтацією педагогів, визначенням ступеня їхньої професійної компетентності, сформованості особистісних якостей, необхідних для реалізації професійних завдань; - професійно-освітньої, пов'язаної із задоволенням потреби педагога у якісному здійсненні професійної діяльності з використанням сучасних технологій педагогічної роботи, зарубіжних та вітчизняних досягнень педагогічної науки та практики; - адаптаційної, що забезпечує формування професійної гнучкості, рухливості, пізнавальної активності, готовності до саморозвитку, проектування професійної траєкторії, підвищення професійного статусу;- корекційної, що передбачає можливість змін у професійних планах, сприятливий вихід із кризових ситуацій, зниження професійних та особистісних деформацій; - прогностичної, пов'язаної з розширенням потенційних можливостей саморозвитку педагога, здатністю та готовністю до інновацій у професійній діяльності. Крім перелічених функцій спеціалістами виділяються також такі, як навчальна, експертна, консультативна, корекційна, дослідницька, розвиваюча, комунікативна, проте описані нами функції можна назвати визначальними, які включають інші. У процесі реалізації функцій підвищення кваліфікації працівники освіти отримують сучасну інформацію щодо своєї професійної роботи, орієнтуються у сучасних технологіях педагогічної роботи, зарубіжних та вітчизняних досягненнях педагогічної науки та практики, отримуючи можливість їх використання у власній практичній діяльності. Викладачі курсів підвищення кваліфікації надають підтримку у проектуванні професійного розвитку та забезпечують науково-

методичне супроводження. Метою підвищення кваліфікації освітян є збагачення педагогічним досвідом, розвиток навичок професійної самоорганізації та особистісного самовдосконалення педагогів, формування готовності до реалізації професійних функцій у різних практичних ситуаціях.

Провідними стратегічними напрямками перетворення системи підвищення кваліфікації нашої країні позначені такі: зміна організаційної структури освітнього простору; створення механізму фінансового забезпечення на основі персоніфікованого бюджетного фінансування; визначення координації підвищення кваліфікації педагогів з їхньою атестацією; здійснення послідовних діагностичних процедур дослідження результативності процесу підвищення кваліфікації; підвищення якості навчальних програм, методичного та технологічного забезпечення підвищення кваліфікації.

Змістовне наповнення програм підвищення кваліфікації адаптоване до сучасних перетворень педагогічного простору з урахуванням освітніх потреб. Також необхідно зазначити, що сучасні програми підвищення кваліфікації освітян включають досить великий обсяг самостійної роботи слухачів, а також їх активну участь у виборі змістовних аспектів навчання, форм та методів роботи.

Здійснюючи вибір застосовуваних у процесі підвищення кваліфікації форм та методів роботи зі слухачами, важливо враховувати склад учасників програм, їх професійні уподобання, досвід практичної роботи, тривалість та базу підготовки, особливості комунікації. У процесі підвищення кваліфікації активно застосовуються не тільки лекційні та семінарські заняття, але й виїзні практичні заняття, круглі столи з обміну практичним досвідом роботи, проектні технології. Ми вважаємо, що тривалість практико-орієнтованих занять необхідно збільшувати, це створює умови для активної практичної роботи в процесі навчання.

Викладачам курсів підвищення кваліфікації необхідно активізувати пізнавальну активність та самостійність слухачів, які зумовлені розвиненістю

самосвідомості, готовністю педагогів до самовдосконалення. Тільки створивши умови для внутрішньої мотивації слухачів на самоосвіту, можливе самовдосконалення у професійній діяльності. Ми вважаємо, що у процесі підвищення кваліфікації необхідно брати до уваги, що педагог: - є фахівцем, що має професійну підготовку в даному виді діяльності; - має практичний досвід роботи, а також досвід проходження курсів підвищення кваліфікації; - має мотивацію професійного розвитку та вдосконалення; - готовий активно використовувати отримані у процесі підвищення кваліфікації знання практично. Відповідно до цих особливостей необхідно проводити підвищення кваліфікації із застосуванням практико-орієнтованих сучасних педагогічних технологій на основі практичного досвіду роботи слухачів, різних форм взаємодії учасників навчальних програм, можливості зміни їх змістовного наповнення.

Для позитивної реалізації програм підвищення кваліфікації важливо враховувати такі обставини: досвід професійної роботи слухачів, їх педагогічні орієнтації, професійні уподобання; - змістовне наповнення програм підвищення кваліфікації з урахуванням сучасних вимог щодо здійснення педагогічної діяльності; - наявні сучасні інноваційні досягнення педагогічної науки та практики; - готовність педагогів до саморозвитку та самовдосконалення у професії.

Крім того, підвищення результативності процесу підвищення кваліфікації працівників освіти пов'язане також із створенням умов для подолання у педагогів труднощів професійної діяльності, що передбачає аналіз даних труднощів, специфіку їхнього прояву та можливостей подолання у практичній діяльності. Щоб процес підвищення кваліфікації працівників освіти здійснювався позитивно, при його організації важливо звернути увагу також на наступні моменти: - проблемний виклад сучасних знань та практичного досвіду; - здійснення взаємодії, що базується на можливості вибору кожним педагогом необхідних йому умов та форм навчання; - аналіз наявних професійних труднощів і досягнень слухачів; -

грамотний методичний супровід; - залучення знаючих викладачів, які мають великий практичний досвід; - визначення критеріїв оцінки педагогічних досягнень при підсумковій атестації; - проведення педагогічного моніторингу на всіх етапах курсового навчання.

У нашій роботі післядипломна освіта визначається як багатокomпонентна система, результативність діяльності якої визначається комплексом факторів, основним із яких є розвиток професійної компетентності педагогів. Освітній простір є одним із складових компонентів підвищення кваліфікації педагогів, створюючи умови для здійснення цілісного, ціннісно-сміслового педагогічного процесу. В даному контексті одним із важливих змістових аспектів нами позначено відповідне ціннісно-смісловим установкам цілепокладання процесу підвищення кваліфікації. Спираючись на реальну ситуацію соціального розвитку, наводячи змістовні конструкти підвищення кваліфікації у відповідність до потреб соціуму, цільові орієнтири формують поетапну схему досягнення провідної мети – розвитку особистості педагога у згоді з внутрішнім ціннісним вектором» (Берека,2017)

Проведене у першому параграфі теоретичне дослідження дозволяє зробити висновок: система підвищення кваліфікації сьогодні функціонує в якісно іншій ситуації, і це вимагає принципових змін її структури та цільових орієнтирів, змістовної спрямованості навчальних програм курсової підготовки. У процесі здійснення перетворень трансформуються цільові та змістовні орієнтири підвищення кваліфікації, технології організації освітнього процесу. Основним завданням стає розвиток професіоналізму та активності педагога у професійній діяльності. Інноваційні технології, що здійснюються сьогодні в процесі підвищення кваліфікації, створюють умови для набуття психологічної, професійної, особистісної стійкості у професії та побудови лінії професійного вдосконалення.

Ми вважаємо, що у вивченні проблем підвищення кваліфікації педагога акценти необхідно розставити на тому, що розвиток професійно значущих

цінностей педагога стане результативним, якщо вчитель стає активним суб'єктом діяльності, здатним до сприйняття нового інноваційного знання; якщо він здатний переосмислювати власний потенціал у взаємозв'язку із соціальним досвідом; якщо у педагогічному середовищі освітнього закладу створено умови для творчої ініціативи та запровадження нових технологій. Розвиток професійно значущих цінностей необхідний педагогу у професійній діяльності не тільки для роботи з учнями, з змістовним наповненням предмета, а для того, щоб бути компетентним спеціалістом, майстром своєї справи.

Отже, нами виділено соціально-педагогічні передумови розвитку професійно значущих цінностей системи підвищення кваліфікації:

- перша група передумов пов'язана з процесом зміни парадигм післядипломної освіти, формуванням нової концепції освіти, що реагує на запити педагогічного кластера і суспільства;

- друга група передумов виникає у зв'язку з особливостями професії педагога, що включають і зміну погляду на особистість педагога, що розглядається з позицій соціалізації (поява спеціалістів нових напрямків діяльності: тьютори, медіатори, модератори; досягнення професійного АКМЕ не тільки працюючи з учнями, соціальною групою, змістовним наповненням предмета, а й на стику різних видів діяльності педагогічних наук у результаті самореалізації особистісного «Я» тощо);

- третя група передумов обумовлена інноваційними процесами в системі підвищення кваліфікації (створення сучасної системи безперервної освіти, що забезпечує перепідготовку педагогічних кадрів; оновлення технологій освітнього процесу, що змінюють характер взаємодії викладача та здобувача освіти, що активізують суб'єктну позицію слухачів; розвиток варіативності освітніх програм підвищення кваліфікації курсів, орієнтованих на вирішення конкретних проблем та навчальних завдань, до розробки навчальних планів та проектування змісту освіти; постійне вдосконалення

концептуальної моделі підвищення кваліфікації; інституційні перетворення тощо);

- четверта група передумов визначається проблемами якості післядипломної освіти. Супроводжується необхідністю зміни спрямованості підвищення кваліфікації, що призводить до прояви нових теоретичних підходів до змісту, форм, методів організації навчання у рамках додаткової професійної освіти.

1.2. Теоретичний аналіз проблеми розвитку професійно значущих цінностей педагога

Для здійснення професійної діяльності у педагога мають бути необхідні знання, вміння та навички, а також сформовані професійні цінності, усвідомлення соціального статусу своєї професії, потреба у постійному вдосконаленні та розвитку. У процесі підвищення кваліфікації педагогів велику роль відіграють цінні складові професійного вдосконалення спеціаліста. Для вдосконалення у своїй професії педагогу необхідно здійснювати практичну діяльність відповідно до цінностей, внутрішньо їх усвідомлювати та виявляти нові ціннісні орієнтири як стратегічні напрями життєвого розвитку.

Підходи до розуміння категорії «цінності» різні у тих чи інших наукових напрямках. Наприклад, психологічна наука розглядає цінність як важливість для людини певних матеріальних чи духовних об'єктів, явищ, їх спрямованість на задоволення потреб соціуму і особистості. У соціології цінність характеризується як властивість суспільного предмета відповідати потребам соціального суб'єкта; цінність дозволяє проаналізувати важливість для соціуму та особистісний сенс для людини явищ дійсності. Культурологія розглядає цінність як складову культури особистості, що виражається у нормах, правилах і найбільш типових для цієї культури матеріальних та ідеальних продуктах.

Незалежно від аспектів розгляду, цінності є орієнтиром діяльності та поведінки особистості, оскільки її спрямованість та потреба у досягненні цілей узгоджується з цінностями, що входять до її структури.

З урахуванням різного розуміння сутності цінностей, до основних їх важливих характеристик можна віднести:

- соціальність, що зумовлена узгодженістю цінностей із рівнем у суспільному розвитку. Цінності обумовлені практикою та статусом людини в суспільстві, її соціалізацією. Процес формування ціннісної сфери обумовлений закладеними в людині природою особливостями, що змінюються в ході соціального розвитку, в ході якого суспільно значущі цінності перетворюються на внутрішні цінності особистості. Проте слід зазначити, що під час будь-яких соціальних перетворень загальнолюдські цінності залишаються фундаментальними;

- значущість, яка визначена важливістю певних цінностей для особи та суспільства;

- змістовність, обумовлена життєвими установками людини та суспільства (соціальними, матеріальними, культурними, сімейними та ін.);

- гуманність, обумовлена потребою особистості оберігати надбання культури, природу, поважати свободу особистості, виявляти любов до себе та оточуючих;

- духовність – розуміння значущості добра, краси, істини, тобто, складових духовно-морального розвитку особистості;

- суб'єктивність, обумовлена властивими людині досвідом, потребами, установками. Незалежно від переконань та цільових життєвих орієнтирів особистість має індивідуальні характеристики;

- двоїста природа, обумовлена амбівалентністю природи цінностей, які завжди мають протилежні характеристики (наприклад, зовнішня привабливість може уживатися з потворністю душевних якостей). Тому цінності треба розглядати у всій їхній різносторонності та суперечливості проявів (Бех, 2001).

Важливими базовими характеристиками ставлення людини до соціального простору його життєдіяльності можна назвати ціннісні орієнтації, що зумовлюють соціальні взаємини людей, що визначають соціальні норми поведінкові життєдіяльності особистості.

Між поняттями «цінності» та «ціннісні орієнтації» досі немає однозначної диференціації. У психологічній науці поняття «ціннісна орієнтація» використовується щодо мотиваційно-потребнісної сфери особистості, а «цінності» розглядаються найчастіше щодо смислових характеристик особистості.

Спрямованість системи ціннісних орієнтацій обумовлена наявним в особистості досвідом, тому ціннісні орієнтації:

- є фундаментом освіти у свідомості певних установок, що формують переконання, погляди, ідеї;

- є компонентами мотиваційної сфери особистості, оскільки її спрямованість і готовність до реалізації цільових орієнтирів обумовлені цінностями, засвоєними в ході соціалізації.

Багато дослідників вважають, що професійні цінності відображають сутність спрямованості педагогічної діяльності та ставлення до неї вчителя. Певне місце у становленні та розвитку цінностей, значущих для педагогічної роботи, властиве системі підвищення кваліфікації. З метою всебічного розкриття проблеми дослідження вважаємо за необхідне розглянути методологічні основи розвитку професійно значущих педагогічних цінностей. Для вирішення цього завдання розкриємо смислову та змістовну наповненість понять «аксіологія», «цінність», «професійна цінність», «професійно значуща цінність», «розвиток професійно значущих цінностей».

Професійні цінності, що здійснюють свої функції у просторі соціуму, стають соціально-педагогічними та сформовані у суспільній свідомості як педагогічна мораль, основним завданням якої є регулювання діяльності у

межах соціальних правил. Професійні цінності впорядковують практичну діяльність освітянина.

Процес формування професійних цінностей педагога починається на етапі визначення професійного шляху і здійснюється в ході всієї професійної діяльності, включаючи розуміння причетності до конкретної професійної групи; формування професійної позиції; особистісні зміни тощо. Простір ціннісного ставлення педагога до дійсності багато в чому ситуативний, детермінований специфікою конкретних обставин життєдіяльності. Професійні цінності стають певним вектором поведінки, що характеризує її емоційно-особистісне ставлення до педагогічної дійсності, що визначає зміст та специфіку педагогічної роботи. Формування професійно значущих цінностей педагога є визначення ним педагогічної позиції, цільових орієнтирів та потенційних можливостей самовдосконалення у педагогічній діяльності (Волярська, 2015).

Здійснення процесу формування професійних цінностей вибудовується з урахуванням закономірностей професійно-особового розвитку педагога з дотриманням певних принципів:

- рефлексивності, за якою необхідне розуміння свого практичного досвіду, знаходження важливості професії, розвиток професійної позиції;
- інтерактивності, за яким необхідна узгодженість ціннісних установок та взаємовідносин педагога у процесі педагогічної роботи;
- проєктивності, що передбачає формування професійної самооцінки, самовідносини, становлення професійно-особистісних якостей.

Специфіка формування професійних цінностей педагогічної діяльності полягає в тому, що необхідні для здійснення професії поняття, моральні уявлення, поведінкові моделі не в змозі вкоренитися у свідомості педагогів лише шляхом прямого впливу (участі у семінарах, методичних порадах, конференціях, інструктування тощо). Набагато результативніше виявляються непрямі способи впливу (дискусійні, рефлексивні, аргументаційні). Дані способи впливу на особистість, разом із її вольовими якостями дозволяють

педагогу усвідомлено підпорядковувати професійну діяльність досягненню поставлених цільових орієнтирів, формуючи життєві та професійні цінності.

Більшості сутнісних характеристик цінності властиве звичайне повсякденне мовленнєве позначення, коли цінністю вважають бажаний або дуже важливий людині об'єкт. Інший сенс у розуміння цінності вкладає філософська концепція цінностей (аксіологія), говорячи про моральні, культурні, педагогічні цінності. У цьому аспекті цінність сприймається як ідеал те, що має існувати, що треба обстоювати. Наприклад, «Цінність – це духовний зміст життя людей, «цінності» – це інтереси, відособлені під час розвитку самої історії, завдяки розподілу праці сфері духовного виробництва» (Бех, 2001).

Наведемо одне з найпоширеніших визначень цінностей, яке представив Клайд Клакхон: «Цінності – це уявлення про бажане, явне або приховане, що відрізняє одного індивіда або характеризує групу, що впливає на вибір дій, цілей та засобів. Поняття «уявлення про бажане» означає, що цінності виступають як принципи, вони використовуються при оцінюванні об'єктів, подій, поведінки.

Аналізуючи сутнісні характеристики даного феномену в психології (О. Анісімов, Р. Миронова, С. Рубінштейн та ін), ми дійшли висновку, що «спеціальні психологічні дослідження розкривають значення цінності як внутрішнього механізму регулювання соціальної діяльності людини» (Рубінштейн, 2006).

Особливо С.Л. Рубінштейн виділяв необхідність у переосмисленні власного життєвого простору, що становить внутрішній зміст та визначає мотиваційну сферу особистості. Залежно від впливу різних зовнішніх факторів та умов можуть видозмінюватися та оновлюватися цінності людини (Рубінштейн, 2006).

Питання ціннісної сфери педагога стали предметом вивчення В. Сластеніна. Аналізуючи структуру особистості педагога, вчений звертає увагу на першорядну значущість професійно-ціннісних орієнтирів, що

виражають його особистісну основу, рівень культури, показник готовності до здійснення педагогічної роботи залежно від сформованих духовно-моральних орієнтирів та гуманістичних ідеалів. Ціннісні орієнтації педагога визначають його ставлення до професійної діяльності, можливості саморозвитку у ній, розвиток професійно значущих якостей. Вчений стверджує, що цінності педагогічної діяльності:

- сприяють встановленню професійного статусу педагога у соціумі;
- впливають на формування комунікативних навичок, педагогічної культури особистості;
- формують готовність до самовдосконалення у професійній діяльності;
- сприяють самовираженню;
- обумовлені утилітарно-прагматичними потребами.

Педагогічна аксіологія протягом багатьох років виділяла педагогічні цінності, що стосуються навчального процесу: особистість учня, предмет, засоби та методи.

Науковці В. Сластенін та І. Ісаєв, взявши за основу професійну діяльність спеціаліста, запропонували таку класифікацію педагогічних цінностей, що становлять систему аксіологічної моделі особистості вчителя:

1. Цінності-цілі, що визначають роль та сутність цільових орієнтирів педагогічної професії.
2. Цінності-засоби, що характеризують значущість різних умов реалізації педагогічної праці.
3. Цінності-відносини, що характеризують смислові аспекти здійснення педагогічної діяльності.
4. Цінності-знання, що характеризують необхідність освоєння психолого-педагогічних знань у ході практичної роботи.
5. Цінності-якості, що включають сукупність взаємопов'язаних індивідуальних, особистісних, комунікативних, професійних якостей особистості, що виявляються в спеціальних здібностях: креативності,

готовності до проектування свого професійного розвитку, прогнозування (Фурман, 2016).

Як ми вважаємо, формування цінностей педагога залежить від наступних факторів: наявність ціннісного вибору, ціннісні відносини педагога у взаємодії із навколишнім простором; розуміння смислового наповнення та специфіки прояву цінностей у професійній педагогічній сфері.

Результативність професійної діяльності пов'язана з розвитком системи цінностей особистості, і для того, щоб уявлення переросло в ціль дії, його необхідно прийняти як цінність, яку потрібно опанувати. На наш погляд, розвиток ціннісного ставлення до професії може стати тим поштовхом, який спонукає до професійно-особистісного розвитку, спрямовує до високих результатів у професії. Досягти вершин професійної майстерності можливо лише постійно розвиваючись у професійній взаємодії (Савчин, 2013).

В результаті аналізу змістовних аспектів категорії «цінність» у філософії, психології та педагогіці, нами зроблено висновок про те, що професійна цінність характеризує особистісні потреби та стає мотивом подальшого розвитку у професії. Категорія «цінність» характеризується як базова щодо поняття «професійні цінності педагога».

Розглядаючи з різних сторін питання розвитку особистості професійної діяльності, Е. Зеєр характеризує професію як «соціально-ціннісну область застосування фізичних і духовних сил людини. Зміни, що відбуваються з особистістю у процесі підготовки, оволодіння професійною діяльністю та її самостійного виконання, призводять до становлення особистості як фахівця та професіонала» (Савчин, 2013).

Отже, педагогічні цінності є одним із складових структури професійної самосвідомості педагога; усвідомлюються особистістю і сприймаються як найважливіші характеристики особистості вчителя.

Розглядаючи людину як суб'єкта професійної діяльності, з'ясуємо місце та роль ціннісно-сислової складової особистості у процесі формування професійно значущих та необхідних цінностей педагогічної діяльності.

Науковець А. Деркач зазначає, що сформовані професійні цінності стають стимулом до професійного розвитку, і навпаки, професіоналізм, реалізуючись у саморозвитку, сприяє розвитку професійних цінностей (Фурман, 2016).

В останні роки проблеми духовно-морального оздоровлення стають одними з глобальних у соціальному розвитку країни. Вирішення цих завдань багато в чому зумовлене сформованістю професійних цінностей педагога, оскільки саме його духовно-моральний потенціал впливає на погляди, ціннісні орієнтації, установки та переконання молодого покоління. Тому сьогодні як ніколи стає значущим формування професійних цінностей освітян.

Професійним цінностям педагога властива об'єктивність, оскільки вони зумовлені суспільно-історичним розвитком освіти та встановлені педагогічною наукою у формі певних орієнтирів та уявлень. У процесі зміни ситуації соціально-педагогічної діяльності може відбуватися переоцінка, зміна цінностей педагога, хоча вони є досить стійкими конструктами. Формування професійних цінностей зумовлено особистісним розвитком педагога, його орієнтаціями у професії, ступенем професійної самосвідомості, професійної позиції, готовністю до самовдосконалення та розвитку у професії.

Педагогічні цінності можуть бути представлені у свідомості педагога у таких формах:

- індивідуально-особистісні, які є комплексними соціально-психологічними конструктами, що виражають цільові орієнтири, мотиваційні аспекти та внутрішні переконання педагога, що утворюють систему його ціннісних орієнтирів;

- професійно-групові, що включають систему поглядів, принципів і правил, що визначають професійну діяльність у просторі існуючих інститутів освіти. Дана система має цілісність, пізнавальну спрямованість, відносну сталість і циклічність. Дані ціннісні орієнтації становлять вектор

професійного розвитку на конкретних професійних колективах (школах, дошкільних установах, ЗВО та інших.);

- соціально-педагогічні, що включають систему цінностей, регламентованих конкретною соціальною системою і представлених у формі моральних норм, що визначають діяльність соціуму в освітньому просторі.

Необхідно відзначити, що свідомість будь-якого педагога на основі об'єднання всіх цих форм цінностей вибудовує власну ціннісну систему, та її компоненти набувають вигляду ціннісних функцій, до яких можна віднести концептуальні основи формування особистості педагога, розуміння технологічної складової освіти, особливостей професійної діяльності та ін. Об'єднуючою ланкою стає внутрішнє розуміння педагогом сутнісних засад своєї професії.

Формування професійно значущих цінностей зумовлено також станом педагогічної свідомості педагога, оскільки важливість присвоєння певної цінності аналізується особистістю з урахуванням наявних професійних компетенцій, досвіду практичної роботи, стереотипів професійної діяльності, що склалися, особистісних якостей педагога.

Визначаючи сутнісні характеристики поняття «професійні цінності педагога», ми говоримо про ціннісні установки, ціннісні орієнтації, ціннісну спрямованість педагогічного працівника. Разом про те, професійні труднощі, виявлені слухачами самостійно, проаналізовані і представлені під час ранжирування тем включення до програми підвищення кваліфікації, вважатимемо професійними цінностями педагога, оскільки сам педагог вважає за необхідне їх подолати.

Узагальнюючи висловлені у тих проблеми дослідження, ми взяли за основу традиційне значення поняття «цінність», яке є родовим поняттям для понять «професійні педагогічні цінності» та «професійно значущі цінності педагога».

Таким чином, в результаті аналізу змістовних аспектів категорії «цінність» у філософії, психології та педагогіці, нами зроблено висновок про

те, що професійна цінність характеризує особистісні потреби та стає мотивом подальшого розвитку у професії. Педагогічні цінності є нормами, що впорядковують педагогічну практику і характеризують пізнавально діючу область як опосередковуючий і об'єднуючий елемент освітньої концепції, що склалася, і практичної роботи педагога.

Під професійними цінностями розуміються процеси і результати, значущі суспільству й особистості як способи задоволення особистих і соціальних потреб. Якщо професійні індивідуально-особистісні, суб'єктивні цінності педагога формуються та розвиваються під впливом суспільно-професійних та професійно-групових цінностей, то зміст професійної діяльності та підвищення кваліфікації сприяють розвитку професійно значущих цінностей. Професійні цінності непостійні, вони можуть змінюватися залежно від суспільної думки, державної політики в галузі освіти та інших причин.

Таким чином, теоретичний аналіз сучасного стану професійно значущих цінностей педагога дозволяє виділити три групи професійних цінностей, які необхідно розвивати: загальнолюдські цінності (дитина) та її розвиток, безпека суб'єктів освітнього процесу, відповідальність педагога, дотримання принципів доброти та гуманізму, обов'язку, об'єктивності); сенсожиттєві професійні цінності (соціальне значення професії, її престиж, готовність до взаємодії, задоволеність результатом своєї роботи); цінності професійного розвитку та самоактуалізації (самовдосконалення, професіоналізм, професійна майстерність).

1.3. Фактори розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації

З метою актуалізації структурних компонентів професійно значущих цінностей педагога необхідно враховувати вплив на освітній процес історично сформованих чинників, притаманних системі підвищення кваліфікації працівників системи освіти.

У тлумачному словнику значення слова фактор визначається як «момент, істотна обставина в якомусь процесі, явище» (Бусол, 2005). У тлумачному словнику іншомовних слів «фактор – (від латів. factor – той, що виробляє), причина, рушійна сила будь-якого процесу, явища, що визначає його характер чи окремі його риси. У нашому дослідженні ми розглядаємо фактор як характерну особливість системи підвищення кваліфікації, яка постійно впливає на результативність освітнього процесу.

Модернізація загальної освіти послужила підставою зміни змістовного наповнення підвищення кваліфікації з урахуванням ціннісних запитів слухачів. В даний час різні аспекти підвищення кваліфікації освітян досить повно висвітлені в публікаціях таких вчених-управлінців, як В. Буренко, С. Вершловський, В. Вітюк, В. Візетіу, М. Войцехівський, А. Глазиріна, І. Глазкова, В. Гравіт, В. Гриньова, Л. Даниленко, А. Данильєв, А. Зубко, О. Котенко, В. Кремень, Н. Клокар, Н. Клясен, В. Лунячек, Л. Ляхоцька, В. Маслов, Л. Ніколенко, Л. Набока, В. Олійник, Е. Полат, Л. Покроєва, Н. Протасова, В. Пуцов, М. Романенко, В. Семиченко, Т. Сорочан, Е. Соф'янц, І. Титаренко, В. Химинець, О. Чернишов, І. Якухно та ін. Методичні основи підготовки фахівців у системі післядипломної освіти в умовах сучасного інформаційного середовища розроблялися Н. Астаф'євою, Я. Болюбашем, Я. Ваграменком, Н. Клокар, В. Лунячеком, В. Назаренком, В. Сидоренко, Н. Сороко та ін.

Досвід розвитку системи підвищення кваліфікації дозволив суттєво збагатити фактори, що впливають на розвиток професійно значущих педагогічних цінностей: - організація цілеспрямованого освітнього процесу; - освітнє розвиваюче середовище; - безперервна педагогічна освіта.

Фактор організації цілеспрямованого освітнього процесу включає своєчасну підготовку програми підвищення кваліфікації; формування груп слухачів курсів з урахуванням заявлених професійних труднощів; вибір форми організації підвищення кваліфікації, складання розкладу, анкетування педагогів.

Аналіз професійних труднощів слухачів курсів дозволяє викладачам створити на заняттях навчальні ситуації актуалізації професійних запитів та дефіциту професійних знань, що обумовлюють запит. Вирішення навчальних ситуацій допомагає слухачеві курсів зрозуміти: чи співпадає професійний запит, який він заявляє з справжньою професійною проблемою, яку він фактично, як правило, не усвідомлює. Успішність підвищення кваліфікації великою мірою залежить від цього, наскільки точно визначені професійні труднощі, конгруентні професійно значимим цінностям.

Індивідуальні особливості професіоналізму конкретного педагога, професійні складнощі повною мірою розкривають його професійно значущі цінності. Система підвищення кваліфікації, на відміну інших систем освіти, може здійснювати реалізацію навчальних програм додаткової професійної освіти, вкладених у вирішення педагогічних труднощів практичної роботи та розвитку професійно значущих цінностей вчителів.

Реалізація педагогом освітніх орієнтирів узгоджується з побудовою так званого «індивідуального освітнього маршруту», проблема побудови якого активно вивчається у педагогіці протягом останніх років С. Воробйовим, Т. Жданко, О. Козаковою та іншими вченими. Ряд вчених розглядають індивідуальний освітній маршрут як цілеспрямовано спроектовану навчальну програму, яка будується на основі професійних запитів педагогів і водночас відповідає державним освітнім стандартам. На нашу думку, проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації багато в чому залежить від мотивації педагога.

Розгляд процесу підвищення кваліфікації педагогів з використанням індивідуальних освітніх маршрутів дає можливість співвідносити процес професійного вдосконалення з:

- цінностями, цільовими орієнтирами, установками освітян;
- визначенням потенційних можливостей побудови свого професійного шляху;
- визначенням змістового наповнення реалізації маршруту;

- здійсненням процесу взаємодії у процесі педагогічного супроводу підвищення кваліфікації.

Тенденція створення педагогом індивідуального освітнього маршруту на основі особистісних цільових орієнтирів у системі підвищення кваліфікації характеризується стійкістю та сутнісним різноманіттям. Аналіз практики підвищення кваліфікації працівників освіти дає підстави говорити про перспективність використання у практиці роботи індивідуальних освітніх маршрутів педагогів, оскільки їх реалізація зачіпає особистісні та цільові орієнтири, що визначають ставлення до педагогічної діяльності, можливості професійного розвитку та вдосконалення.

Розуміння індивідуального освітнього маршруту педагога дозволяє реалізувати освітні програми підвищення кваліфікації на основі їх варіативного змістовного наповнення, а також це дозволяє здійснювати моніторинг педагогічної результативності даного процесу та супровід педагога відповідно до отриманих діагностичних результатів. У цій ситуації індивідуальний освітній маршрут реалізується у межах конкретної освітньої програми, але контролюється нею.

Спрямованість системи підвищення кваліфікації педагогів на використання у практиці роботи індивідуальних освітніх маршрутів, що передбачають визначення потенційних можливостей побудови свого професійного шляху, розвиток внутрішнього потенціалу та можливостей саморозвитку педагогів, формування рефлексивності, професійної гнучкості, педагогічних цінностей дозволяє говорити про необхідність проектування освітнього маршруту (Фрицюк, 2016). У проектуванні індивідуального маршруту використовується професійно особистісний варіант розвитку професійно значущих цінностей педагога, що реалізується як індивідуальний освітній маршрут. Завдання успішно вирішується при організації традиційної та накопичувальної форм підвищення кваліфікації. Застосування індивідуальних освітніх маршрутів у ході підвищення кваліфікації дозволяє забезпечити розвиток професійно значущих цінностей

всіх педагогів, які навчаються на курсах, оскільки матриця професійно значущих цінностей може бути індивідуальною, тобто містити професійно значущі цінності одного конкретного педагога, а може поєднувати відомості про професійно значущі цінності групи освітян однієї спеціальності. Слухач курсів є основним розробником індивідуального маршруту підвищення кваліфікації. Процес проектування індивідуального маршруту є потужним елементом підвищення кваліфікації, у якому важливо знайти цільові орієнтири, основну думку, структуру, послідовність та можливості розвитку у цьому напрямку. Відповідно до зазначених структурних складових здійснювати розробку цього маршруту підвищення кваліфікації необхідно у взаємодії з викладачами, здатними надати підтримку.

У процесі створення індивідуального освітнього маршруту розвитку педагогів у ході підвищення кваліфікації необхідним компонентом стає варіативність навчального процесу, що передбачає вибір слухачами їх модульних складових, педагогічних технологій, а також адаптація освітнього процесу до індивідуальних потреб педагогів. Розробляючи індивідуальний освітній маршрут розвитку слухача підвищення кваліфікації педагогів, ми закріпили наявні структурні компоненти, однак наголосили на посиленні суперечності між стандартизованими формами навчання та категоріями ціннісного досвіду слухачів з метою створення комплексу педагогічних умов для розвитку професійно значущих цінностей.

Науково-методичний супровід освітнього процесу пов'язаний з наданням науково-методичної підтримки, що виражається у розробці науково-методичних рекомендацій, дидактичних матеріалів, презентацій для слухачів курсів. До науково-методичного супроводу належить забезпечення програми підвищення кваліфікації цифровими освітніми ресурсами.

Методична підтримка слухачів курсів сприймається нами як практична допомога розробки робочих програм педагога з урахуванням його професійно значущих цінностей. Адресна підтримка дозволяє знімати багато індивідуальних проблем у розвитку професійно значущих цінностей

педагогів, позиція яких у ході підвищення кваліфікації обумовлюється соціальними запитами та власними професійними цільовими орієнтирами (Лунячек, 2007). Тому розвиток професійно значущих цінностей у процесі підвищення кваліфікації працівників освіти відбувається у процесі розробки та реалізації власного маршруту та надання необхідної допомоги викладачами та фахівцями. Традиційною формою підвищення кваліфікації педагогів є курсове навчання, однак у ході нашого експериментального дослідження цей компонент організаційно зазнає суттєвих змін.

За обсягом навчального навантаження курси поділяються на короткострокові, проблемні, тривалі. Для вчителів початкової школи проводяться всі категорії курсів залежно від цілей. Проблемні курси проводяться з однієї конкретної вузької тематики. Короткострокові та тривалі курси можуть поєднувати більше двох програм. Для вчителів початкової школи т, що беруть участь в експерименті, тривалість курсової підготовки становила 30 годин (відповідно до вимог).

У системі підвищення кваліфікації проводяться курси:

- очні з відривом та без відриву від роботи;
- заочні;
- дистанційні;
- накопичувальні.

Очні курси з відривом роботи проводяться для різних категорій педагогів. Очні курси без відриву від основної діяльності проводяться для вчителів предметників за методичними днями. Для вчителів початкових класів, вихователів дошкільних навчальних закладів, педагогів додаткової освіти курси проводяться за змінами (у першій чи другій половині дня). Заочні курси включають сесійне навчання та самостійну роботу. Заочні курси проводяться для підвищення кваліфікації. У міжсесійний період слухачі працюють самостійно та виконують письмову роботу: проект, реферат, методичну розробку, опис досвіду тощо, яку захищають під час залікової сесії. Така форма організації курсової підготовки забезпечує досить тривалу

(півроку та більше) роботу викладачів зі слухачем, на нашу думку, найбільш корисна як для молодосвідчених педагогів та багатoproфільних вчителів сільської нечисленної школи, так і для вчителів досвідчених, добре підготовлених. В останньому випадку заочні курси надають хорошу можливість для осмислення та узагальнення досвіду роботи.

Дистанційні та накопичувальні курси підвищення кваліфікації створюють умови для індивідуального навчання найбільш підготовлених освітян. Слухачі освоюють навчальну програму курсів самостійно. Викладачі та методисти здійснюють консультування в режимі онлайн, дають та перевіряють завдання. Експериментальні та контрольні групи підвищують кваліфікацію за заочною системою з елементами індивідуальної та самостійної роботи. За місцем проведення курси можна поділити на:

- курси, що проходили в інституті підвищення кваліфікації та перепідготовки освітян;
- курси, які проходили з урахуванням відділів освіти;
- курси, що проходили в освітніх установах;
- комбіновані – частина занять проходила в інституті підвищення кваліфікації та перепідготовки працівників освіти, частина – на базі відділів освіти муніципальних районів або освітніх установ.

За способом комплектування груп слухачів залежно від наявних труднощів професійної діяльності курси доцільно поділити за такими показниками:

- спеціальність педагога (педагоги однієї спеціальності; педагоги, які мають споріднені спеціальності; педагоги будь-яких спеціальностей);
- досвід та кваліфікація слухачів (курси резерву; курси для педагогів з невеликим досвідом роботи; курси для досвідчених педагогів; курси, прийом педагогів на які здійснювався незалежно від їх досвіду та кваліфікації);
- географічне розташування освітніх установ, у яких працюють слухачі (педагоги сільських шкіл; педагоги міських шкіл).

Освітнє середовище підвищення кваліфікації педагогів обов'язково повинно мати розвивальний фундамент. Оскільки лише в розвивальному середовищі педагоги здатні:

- аналізувати ціннісні переваги та знаходити оптимальні шляхи виходу з конфліктних ситуацій на основі терпимості, доброзичливості, поваги, справедливості та сприяння;

- приймати позиції та погляди інших людей, прислухатися до їхньої думки, співвідносити їх цінності, інтереси та потреби з власними цінностями, інтересами та потребами;

- набувати професійних поведінкових навичок з правом на помилки;

- отримати можливість стимулювання у процесі набуття нових поведінкових навичок у ході реалізації професійних завдань;

- усвідомлювати свою роль у педагогічному процесі, сприймати свою професійну поведінку відповідно до здобутих нових знань, навичок, змінювати з урахуванням цього професійну поведінку;

- бачити та аналізувати професійні поведінкові моделі, що сприяють формуванню нових способів мислення, професійного бачення ситуації, готовності до самовдосконалення у професії;

- встановлювати нові цільові орієнтири, активно рухатися у напрямі реалізації з урахуванням педагогічної підтримки цього процесу (Клокар, 2011).

Освітнє середовище підвищення кваліфікації педагогів можна охарактеризувати як розвиваюче в тому випадку, коли воно створює умови для формування у курсантів професійно значущих цінностей і перетворення їх у власні особистісні цінності. Сукупність таких педагогічних умов є психолого-педагогічним потенціалом розвивального освітнього середовища системи підвищення кваліфікації, що зумовлює особистісний розвиток та професійне вдосконалення всіх учасників педагогічного процесу.

Третій фактор характерний для системи підвищення кваліфікації – безперервна педагогічна освіта, що складається з курсового навчання та

міжкурсового періоду, що включає самостійну роботу педагогів, участь у семінарах, вебінарах, конференціях. Безперервність є однією з категорій філософії, що характеризує цілісність певного процесу, що включає окремі стадії. Протилежним поняттям є фрагментарність, що розглядає процес, зв'язок між окремими стадіями якого порушений чи має довільний, неорганізований характер. У педагогічній літературі безперервність освіти, найчастіше, розуміється як продовження освіти після здобуття так званого базової. Філософські джерела трактують безперервність як певну цілісність, що включає окремі етапи процесу.

Говорячи про безперервний освітній процес, ми маємо на увазі його послідовну, спеціально організовану освіту, що дозволяє фахівцеві вдосконалюватися у своїй професії, набуваючи необхідних компетенцій та професійних ціннісних орієнтацій, а також можливості підвищення соціального статусу (Оліфіра, 2018).

Така безперервність освіти протягом життя гарантує розвиток творчих можливостей педагога та різнобічне вдосконалення його внутрішнього світовідчуття. Етапами безперервної освіти є такі:

- навчання, виховання та розвиток людини, що передують її вступу в самостійне життя, дитячо-юнацьку освіту;
- навчальна діяльність у період дорослого життя, що поєднується з різними видами практичної діяльності,
- освіта дорослих (Смолук, 2016).

Безперервна педагогічна освіта в нашому дослідженні – це стадійний і цілісний у своїх елементах довічний процес, що забезпечує поступальний розвиток професійних творчих можливостей особистості та різнобічне збагачення її внутрішнього світовідчуття.

Безперервна педагогічна освіта вибудовується на базі взаємодоповнюючих методологічних підходів (акмеологічний, аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний) та принципів (контекстного навчання, актуалізації професійно значущих цінностей, індивідуалізації

траєкторії підвищення кваліфікації, спільної діяльності, зворотного зв'язку, розвитку) систематичною самоосвітою педагогічних працівників, реалізованою у різний спосіб. Педагог залучений до системи безперервної освіти, по-перше, через специфіку своєї роботи, що вимагає постійного оновлення знань та компетенцій, по-друге, виконуючи вимоги Державного стандарту (Оліфіра, 2018).

Отже, у процесі підвищення кваліфікації на розвиток професійно значущих цінностей педагога впливають такі фактори:

- організація цілеспрямованого освітнього процесу, що включає своєчасну підготовку програми підвищення кваліфікації; формування груп слухачів курсів з урахуванням заявлених професійних труднощів; вибір форми організації підвищення кваліфікації, складання розкладу, анкетування педагогів;

- освітнє розвивальне середовище, що об'єднує сукупність всіх умов і впливів, що оточують людину і впливають на неї прямо або опосередковано, це духовно-насичена атмосфера, що обумовлює кругозір, стиль мислення та поведінки, включених до неї суб'єктів, стимулює в них потребу до саморозвитку, професійного самовдосконалення та самореалізації;

- безперервна педагогічна освіта, що відбиває стадійний і цілісний у своїх елементах довічний процес, що забезпечує поступальний розвиток професійних творчих можливостей особистості та різнобічне збагачення її внутрішнього світовідчуття.

У нашому дослідженні ми розглядаємо фактор як характерну особливість системи підвищення кваліфікації, яка постійно впливає на результативність освітнього процесу.

Висновки до 1-го розділу

Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації дозволило зробити такі висновки. Провідними стратегічними напрямками перетворення системи підвищення кваліфікації у нашій країні визначені такі: зміна організаційної структури освітнього простору; створення механізму фінансового забезпечення на основі персоніфікованого бюджетного фінансування; визначення координації підвищення кваліфікації педагогів з їхньою атестацією; здійснення послідовних діагностичних процедур дослідження результативності процесу підвищення кваліфікації; підвищення якості навчальних програм, методичного та технологічного забезпечення підвищення кваліфікації.

У нашій роботі ІППО (інститут післядипломної педагогічної освіти) визначається як багатокomпонентна система, результативність діяльності якої визначається комплексом факторів, основним із яких є розвиток професійної компетентності педагогів. Освітній простір є одним із складових компонентів підвищення кваліфікації педагогів, що створює умови для здійснення цілісного, ціннісно-смиислового освітнього процесу.

Система підвищення кваліфікації сьогодні функціонує в якісно іншій ситуації, і це вимагає принципових змін її структури та цільових орієнтирів, змістовної спрямованості програм курсової підготовки. У процесі здійснення перетворень трансформуються цільові та змістовні орієнтири підвищення кваліфікації, технології організації освітнього процесу.

Основним завданням стає розвиток професіоналізму та активності педагога у професійній діяльності. Інноваційні технології, що здійснюються сьогодні в процесі підвищення кваліфікації, створюють умови для набуття психологічної, професійної, особистісної стійкості у професії та побудови лінії професійного вдосконалення.

Цінності як складові моральної культури проявляються переконаннях, принципах, нормах поведінки та ставленні особистості до навколишнього простору та себе.

Для здійснення результативної професійної діяльності у педагога мають бути необхідні знання, вміння та навички, а також сформовані професійні цінності, усвідомлення соціального статусу своєї професії, потреба у постійному вдосконаленні та розвитку. У процесі підвищення професійної кваліфікації педагогів професіонала велику роль відіграють цінні складові професійного вдосконалення фахівця. Для вдосконалення у своїй професії педагогу необхідно здійснювати практичну діяльність відповідно до цінностей, внутрішньо їх усвідомлювати та виявляти нові ціннісні орієнтири як стратегічні напрями життєвого розвитку.

Теоретичний аналіз сучасного стану професійно значущих цінностей педагога дозволяє виділити три групи професійних цінностей, які необхідно розвивати: загальнолюдські цінності (учень (дитина) та її розвиток, безпека суб'єктів освітнього процесу, відповідальність педагога, дотримання принципів доброти та гуманізму, обов'язку, справедливості); смисложиттєві – професійні цінності (суспільна значущість педагогічної діяльності, повага до обраної професії, готовність до співпраці, задоволеність результатами професійної діяльності); цінності професійного розвитку та самоактуалізація (самовдосконалення, професіоналізм, професійна майстерність).

В результаті аналізу змістовних аспектів категорії «цінність» у філософії, психології та педагогіці, нами зроблено висновок про те, що професійна цінність характеризує особистісні потреби та стає мотивом подальшого розвитку у професії.

Професійні цінності непостійні, вони можуть змінюватися залежно від суспільної думки, державної політики в галузі освіти та інших причин.

У нашому дослідженні професійно значущі цінності педагога є комплексом взаємопов'язаних морально-етичних особистісних установок загальнокультурного та професійно-етичного плану, що характеризуються

морально ціннісним ставленням до педагогічної професії, виступають як відображення у свідомості людини цінностей, що визнані як стратегічні життєві цілі та орієнтири, що надають сенс і спрямованість професійної діяльності, професійному Я.

Розкриваючи необхідність розвитку професійно значущих цінностей педагога, які надають позитивний вплив формування педагогічних компетенцій у процесі підвищення кваліфікації, ми обґрунтовуємо необхідність характеристики таких структурних компонентів професійно значущих цінностей, як: ціннісно-цільового; мотиваційно-сміслового; рефлексивно-корекційного.

У процесі підвищення кваліфікації в розвитку значущих реалізації професійних функцій цінностей педагога впливають такі фактори:

- організація цілеспрямованого освітнього процесу, що включає своєчасну підготовку програми підвищення кваліфікації; формування груп слухачів курсів з урахуванням заявлених професійних труднощів; вибір форми організації підвищення кваліфікації, складання розкладу, анкетування педагогів;

- освітнє розвиваюче середовище – сукупність всіх умов та впливів, що оточують людину і впливають на неї прямо чи опосередковано, це духовно-насичена атмосфера, що обумовлює кругозір, стиль мислення та поведінки включених до неї суб'єктів, що стимулює в них потребу до саморозвитку, професійного самовдосконалення та самореалізації;

- безперервна педагогічна освіта - поетапний і цілісний у своїх елементах процес, що забезпечує поступальний розвиток професійних творчих можливостей особистості та різнобічне збагачення її внутрішнього світовідчуття.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГА У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

2.1 Характеристика моделі розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації

Модель розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації, яка частково була апробована у опорному закладі Мигівський ЗЗСО I-III ступенів - ЗДО включає: програму навчального модуля «Професійно значущі цінності педагога», структурні компоненти професійно значущих цінностей педагога: ціннісно-цільовий, мотиваційно-смысловий, рефлексивно-корекційний та відповідні їм критерії сформованості професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації: ціннісні орієнтації, сенсожиттєві орієнтації та самоактуалізацію, що перебувають у єдності з відповідними критеріальними показниками:

- критерій «ціннісні орієнтації» характеризується показниками: цінності освіченості, цінності відповідальності, цінності професійної діяльності;

- критерій «смысложиттєві орієнтації» відбивається у показниках: готовність досягати поставленої мети, задоволеність результатами, мотиваційно-смыслова компетентність;

- критерій «самоактуалізація» характеризується показниками: потреба у самовираженні власних цінностей та смислів професійної діяльності, готовність ділитися педагогічним досвідом, активна участь у проектах, семінарах, конференціях.

До складу педагогічної концепції включено концептуальну модель розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації. Логіка моделювання у нашій роботі така: теоретичні уявлення та попереднє дослідження проблеми знаходять своє відображення у вигляді концептуальної моделі, що характеризує розвиток значущих для здійснення

професійних функцій цінностей педагогів та обґрунтовує теоретичні припущення, які апробуються та уточнюються у процесі дослідно-експериментальної роботи, що дозволяє вносити необхідні зміни до представленої концептуальної моделі.

Модель є абстрактним алгоритмом організації освітнього простору під час підвищення кваліфікації та включає цільові установки, поетапну організацію, змістовне наповнення, критерії та показники результативності даного процесу.

Модель розвитку професійно значущих цінностей педагога виконує інформаційну, практико-орієнтаційну та рефлексивну функції.

Інформаційна функція розглядається нами як систематизація знань слухачів курсів про професійно значущі цінності педагога, форми, методи, засоби їх розвитку в процесі підвищення кваліфікації. Інформаційна функція вирішує інформативно-дидактичну, контактну-дидактичну, діяльнісно-дидактичну задачі: слухачі курсів знаходять інформацію про професійно значущі цінності педагога в різних джерелах, працюють з нею та обмінюються інформацією один з одним.

Практико-орієнтаційна функція передбачає розвиток професійно значущих функцій професійній навчальній діяльності.

Рефлексивна функція служить для регуляції процесу розвитку професійно значущих цінностей педагога, спрямовує суб'єкта на самопізнання та пізнання інших, на вироблення норм професійної поведінки, усвідомлення основ своєї педагогічної діяльності, а також аналіз власної системи ціннісних орієнтацій та формування власного ціннісного ставлення до педагогічної професії.

Залежно від теоретико-методологічних підходів до проблеми розвитку значущих для здійснення професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації у реалізації концептуальної моделі вирішуються завдання, що зумовлюють розвиток професійно значущих цінностей. Розвиток значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога

починається з аналітичної роботи слухачів курсів, яка акцентована на вивчення ціннісних орієнтацій професійного розвитку.

Так, у рамках поведінкового підходу розвиток значущих для здійснення професійної діяльності цінностей педагога в ході підвищення кваліфікації аналізується з точки зору необхідності змін професійної поведінки педагога шляхом коригування професійно-ціннісних установок та конкретно-операційних (навички та вміння) (Алексюк, 1998). Найважливішою стає необхідність розвитку значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога з урахуванням його готовності підвищення свого освітнього рівня, і навіть усвідомлення наявних власних ціннісних установок і тих, які необхідно сформувати.

В рамках персонологічного підходу в нашій роботі ми акцентуємо увагу на розвитку рефлексивності слухачів, їх готовності аналізувати свої досягнення у розвитку ціннісних установок під час підвищення кваліфікації.

Основною відмінністю у розвитку значущих для здійснення професійної діяльності цінностей педагога в ході підвищення кваліфікації на основі соціально-психологічного підходу можна відзначити бажання у ході підвищення кваліфікації переорієнтувати наявну програму на конкретні ціннісні потреби слухачів, розширюючи їх межі з урахуванням соціально-психологічних установок.

У нашій роботі з метою розгляду розвитку значущих для здійснення професійної діяльності цінностей педагога в ході підвищення кваліфікації з опорою на індивідуалізацію навчання, важливий суб'єктний підхід, згідно з яким людина здійснює певну професійну діяльність на рівні суб'єктної включеності, має здатність формулювати та вирішувати педагогічні завдання, усвідомлено вбудовувати та координувати власну діяльність. Педагог упорядковує вектор свого професійного розвитку з урахуванням сформованих значущих реалізації професійної діяльності цінностей.

У результаті підвищення кваліфікації андрагогічний підхід розвиток професійно значущих цінностей визначає у таких основних аспектах:

- слухач курсів є активною особистістю, що професійно розвивається, яка в змозі саморозвиватися та змінювати якість та межі особистісного та професійного простору протягом усього життєвого шляху;

- слухач курсів є компетентним спеціалістом, який постійно і послідовно вирішує різні професійні проблеми шляхом аналізу їх причин, постановки цільових орієнтирів, конкретних професійних дій та рефлексії;

- професійний розвиток учня на курсах педагога визначає його бажання підвищувати кваліфікацію на різних етапах професійної діяльності з відповідним змістовним наповненням та методичним забезпеченням даного процесу;

- навчання на курсах підвищення кваліфікації має практико-орієнтовану специфіку, яка за змістовним наповненням та побудовою наближена до конкретних умов практичної роботи в освітній установі, будучи фактором мотивації, тим самим сприяючи результативності навчання;

- певний життєвий та професійний досвід слухача стає фундаментом та основним показником важливості та необхідності отримуваних ним знань;

- освітній простір навчального закладу стає основним джерелом пізнавальної активності та самостійності освітян, які навчаються на курсах.

З точки зору системного підходу, розвиток значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації реалізується через проектування проблемних ситуацій і вирішення навчальних завдань, яке відрегульоване і поетапно побудовано. При цьому йдеться про зовні вимоги до системи і зовнішні умови її існування»

В основу діяльнісного підходу у дослідженні нами покладено концепцію особистості Л. Виготського; теорію формування розумових дій (П. Гальперін, Н.Тализіна) (Фурман, 2016).

Завершуючи теоретичний аналіз педагогічної та психологічної літератури з проблеми розвитку професійно значущих цінностей педагога під час підвищення кваліфікації, працю з різних аспектів розвитку цінностей

педагогів, визначимо взаємозв'язок важливих складових компонентів концептуальної моделі:

- мета концептуальної моделі: розвиток професійно значущих цінностей педагога під час підвищення кваліфікації;

завдання: розвиток ціннісних, смисложиттєвих, поведінкових ціннісно-смислових орієнтацій на вдосконалення професійної діяльності; формування професійної компетенції, що включає ціннісний, смисловий та поведінковий аспекти, як результат розвитку значущих для здійснення професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації; застосування сучасних форм, засобів та методів роботи;

- принципи реалізації концептуальної моделі: - контекстного навчання; актуалізації професійно значущих цінностей, зворотний зв'язок, індивідуалізації траєкторії підвищення кваліфікації, спільної діяльності, розвитку, що характеризують методологію нашого дослідження та

відбивають специфіку розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації;

- Етапи технології розвитку професійно значущих цінностей педагога: змістовно-цільовий, проектно-технологічний, аналітико-діагностичний, характеризуються спеціально розробленими змістом, формами та способами досягнення мети.

Як шуканий результат концептуальної моделі ми розглядаємо підвищення рівня професійної компетенції педагога з урахуванням розвитку професійно значущих цінностей педагога (рисунок 3).

Система розвитку професійно значущих цінностей педагога під час підвищення кваліфікації охоплює такі ключові функціональні компоненти, які поєднують вихідний стан структурних елементів концептуальної моделі та її кінцевий результат:

- компоненти значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації: ціннісно-цільовий компонент; мотиваційно-смисловий компонент; рефлексивно-корекційний компонент;

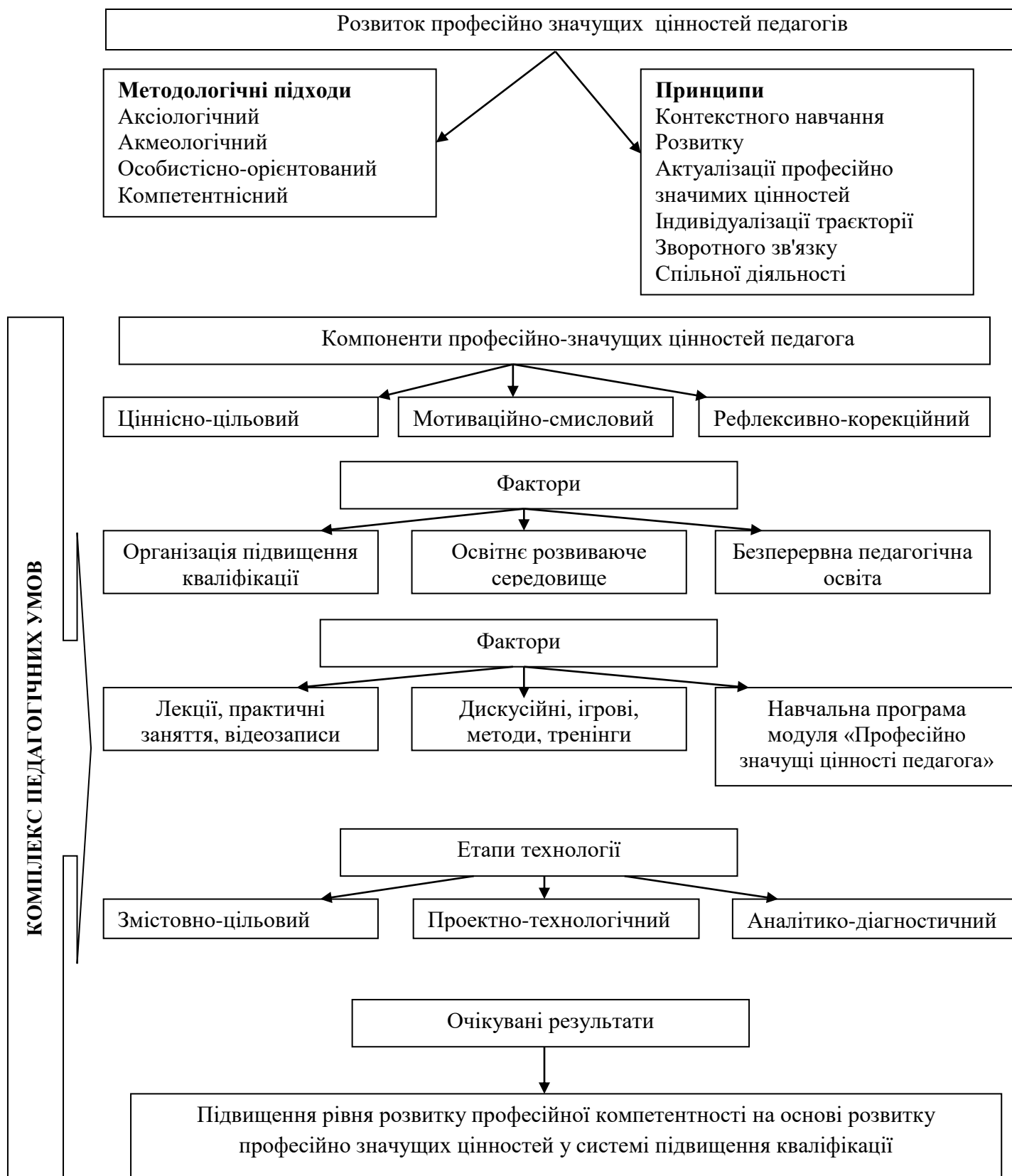

Рисунок 1 - Модель розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації

- чинники, що впливають розвиток професійно значущих цінностей педагога: організація підвищення кваліфікації; освітнє розвиваюче середовище; безперервна педагогічна освіта.

Можна узагальнити, що Модель розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації є цілісною системою, що включає методологічну, технологічну і оціночно-результативну складові.

2.2 Аналіз педагогічних умов розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації

Педагогічна концепція розвитку професійно значущих цінностей педагога у процесі підвищення кваліфікації обумовлена базовими важливими позиціями безперервної педагогічної освіти фахівців, що створює умови для усвідомленого продуктивного саморозвитку та формування професійних компетентностей педагогів. Фундаментом даної педагогічної концепції є «така ознака, що вносить системні зміни до цілісного процесу навчання, впливаючи на всі його елементи» (Прядко, 2014). Такою ознакою в нашому дослідженні є наявність у педагогів професійно значущих цінностей, які необхідно активізувати, забезпечити необхідну підтримку та допомогу.

Освітній процес у системі підвищення кваліфікації дозволяє активізувати учасників курсів підвищення кваліфікації, своєчасно надавати їм необхідну підтримку та допомогу, повністю забезпечувати достатніми ресурсами, які роблять ці процеси дійсними, реальними. Ресурси, що включають предметно-просторове середовище та професіоналізм викладачів, створюють змогу розвитку професійно значущих цінностей кожним педагогом як повноцінної навчальної діяльності.

Розглянувши сутнісні характеристики базових понять проблеми, що ми вивчаємо, ми ставимо акцент на тому, що освітня система в курсах підвищення кваліфікації орієнтована на педагогічну підтримку активної, самостійної, практичної діяльності слухача.

«Педагогічна підтримка виводить кожного педагога на самоусвідомлення своїх життєвих та професійних труднощів (проблем); допомагає визначити можливості та шляхи подолання професійних труднощів (проблем); дозволяє актуалізувати смисли професійної взаємодії; сприяє розвитку умінь викладати думки, використовувати різні види комунікації; удосконалює вміння активно слухати, адекватно оцінювати та розуміти почуте, сприймати невербальну інформацію; розвиває толерантність по відношенню до всіх учасників спільної діяльності» (Фрицюк, 2016).

У ході підвищення кваліфікації педагогічна підтримка викладачами та методистами учнів важлива, насамперед, для узгодження та зміни ціннісно-сміслових аспектів практичного досвіду тих, хто навчається з цільовими орієнтирами підвищення кваліфікації. У ситуації узгодженості ціннісно-сміслових сторін практичного досвіду слухачів з цільовими орієнтирами підвищення кваліфікації, викладач вибудовує взаємодію зі слухачами з урахуванням можливостей ціннісно-сміслового проектування траєкторії професійної підготовки педагогів, орієнтованої на розвиток професійно значущих цінностей.

Разом з тим, щомісячна зміна складу тих, хто навчається на курсах підвищення кваліфікації, нові тенденції в модернізації сучасної освіти, зміна вимог до освіти з боку суспільства, розбіжність ціннісних позицій різних педагогів – ось неповний перелік зовнішніх впливів на динаміку підвищення кваліфікації педагога. Одночасно, ступінь готовності до самоаналізу змісту та сенсу професійної діяльності, контролю її здійснення, рефлексія отриманих досягнень є внутрішніми механізмами, що діють на розвиток значущих цінностей педагогів під час підвищення кваліфікації.

Дуже важливо в ході підвищення кваліфікації брати до уваги зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на якісні характеристики навчального процесу, створюючи організаційні та педагогічні умови, що знижують несприятливі впливи та підсилюють позитивні. У роботі нами висунуто

гіпотезу, підтвердження якої диктує необхідність проведення теоретичного аналізу та експериментальної перевірки виділеного комплексу педагогічних умов, що зумовлюють позитивний розвиток значущих для здійснення професійної діяльності цінностей педагогів у ході підвищення кваліфікації.

Категорія «умова» трактується в педагогічній науці з різних боків, тому в магістерській роботі важливо визначити змістовне наповнення даного поняття.

У філософському словнику під умовою розуміється «філософська категорія, що виражає ставлення предмета до навколишніх явищ, без яких він існувати не може. Сам предмет постає як щось обумовлене, а умова – як різноманіття об'єктивного світу щодо зовнішнього предмета».

Теоретичним фундаментом для визначення комплексу педагогічних умов стали принципи цілісності педагогічного процесу та навчальної діяльності (Смолюк, 2016).

У нашому дослідженні комплекс педагогічних умов розвитку професійно значущих цінностей педагога – це спеціально створені можливості у освітньому процесі підвищення кваліфікації для позитивного розвитку професійно значущих цінностей педагога.

Ця частина дослідження присвячена теоретичному аналізу та обґрунтуванню комплексу педагогічних умов розвитку професійно значущих цінностей педагога.

Вивчення робіт з проблематики, пов'язаної з підвищенням кваліфікації, дає підстави говорити про те, що педагоги в емоційних та поведінкових проявах висловлюють наявні ціннісні установки, які можна розвивати та коригувати в ситуації створення певних умов. Науковці у своїх дослідженнях виявили низку педагогічних умов, що «стимулюють потребу педагогічних працівників до підвищення кваліфікації: готовність до осмисленої самоосвіти; мотивація до професійної діяльності; прагнення до новизни у змісті та умовах професійної діяльності; можливість для творчості; демократичність суб'єктів у колективі» (Сидоренко, 2017).

У дослідженні ми припустили можливість проектування індивідуальної траєкторії підвищення кваліфікації педагогів, змістовне наповнення якого обумовлюється наявними вихідними підставами:

- Проектування індивідуальної траєкторії підвищення кваліфікації на основі профілю підготовки (наприклад, вимоги стандарту). Ця основа демонструє взаємообумовленість виділених програм підвищення кваліфікації та варіативність вибору траєкторії підвищення кваліфікації. Суб'єктами взаємодії при проектуванні виступають переважно викладачі. Проектувальними функціями є визначення мети та завдань навчання, конкретне наповнення навчального плану та навчально-тематичного плану модулями та блоками курсів підвищення кваліфікації;

- проектування та реалізація індивідуальної траєкторії розвитку під час підвищення кваліфікації відповідно до змісту навчальної програми, навчальної теми. Співвіднесення слухачем курсів власної освітньої стратегії з навчальною програмою курсової підготовки під час проектування індивідуальної траєкторії підвищення кваліфікації дозволяє розробити індивідуальний план та скласти графік (розклад) відвідування педагогами, модулів, що їх цікавлять, у рамках навчальної програми. Цілісність процесу підвищення кваліфікації забезпечується роботою викладачів-тьюторів, які займаються групою слухачів курсів. Суб'єктами взаємодії виступають викладачі, слухачі курсів підвищення кваліфікації та їхні учні (вихованці). До проектувальних додані рольові функції слухачів, що виступають у ролі учня;

- проектування та реалізація індивідуальної траєкторії на рівні змісту формованих компетентностей, рівень освоєння яких аналізується під час навчання. Дана підстава демонструє якість навчання слухачів в аспекті проектування змісту підвищення кваліфікації на рівні компетентностей, що освоюються, дозволяє говорити про формування мотивації до отримання знань і досвіду практичної роботи.

Врахування вихідних підстав дозволяє спроектувати траєкторію підвищення кваліфікації конкретного педагогічного працівника або

педагогічного колективу. Проектування траєкторії розвитку професійно значущих цінностей педагога у ході підвищення кваліфікації педагогів може мати місце лише у ситуації конкретних змін у організації та змісті освітнього процесу підвищення кваліфікації шляхом актуалізації ціннісних змістів змісту освіти, впровадження інноваційних технологій, реалізації потенційних можливостей здобувачів освіти (Костенко, 2004).

Аналіз перерахованих умов та особливостей системи підвищення кваліфікації, проведених у попередніх параграфах магістерського дослідження, дозволяє вибрати найбільш актуальний комплекс педагогічних умов для нашого дослідження, що включає два блоки:

- організаційно-методичні (здійснюється педагогічне проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації, викладач курсів підвищення кваліфікації здійснює у процесі навчання функції консультанта, модератора, тьютора);

- інформаційно-регламентуючі (здійснюється мотивація до досягнення ціннісних смислів у педагогічній діяльності, досягається готовність педагога до самооцінки професійно значущих цінностей у контексті вимог професійного стандарту «Вчитель початкових класів»).

Перший блок комплексу умов – організаційно-методичні: проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації та викладач виконує в освітньому процесі підвищення кваліфікації ролі консультанта, модератора, тьютора. Ця умова визначає формування суб'єкт-суб'єктної взаємодії, дотримання етико-правових норм, виконання моральних зобов'язань, взаємну повагу учасників курсів; синхронізацію цінностей.

Поведений у роботі теоретичний аналіз дозволив констатувати, що категорія проект з різних позицій розглядається в педагогічній науці.

Останніми роками проектна діяльність часто використовується під час підвищення кваліфікації. Розглянемо проектну діяльність як форму здійснення підвищення кваліфікації, яка забезпечує просування нової діяльності, нового мислення, нової ідеї та дозволяє формувати нове уявлення

про старий об'єкт. Проектуватися можуть речові об'єкти та діяльні системи, такі як елементи освітнього процесу та педагогічні технології.

«Проект може грати роль такої ідеальної моделі-мети, яка дозволяє щоразу визначатися в конкретній ситуації та отримувати новий імпульс при різному змістовному контурі самого проекту, що є актуальним для отримання гідного результату. У процес підвищення кваліфікації включаються навчальні проекти, об'єднані воедино формою навчально-імітаційного проектування, що реалізується слухачами щодо кожного з послідовних модулів» (Бистрюкова, 2009).

Основний зміст проектної діяльності визначають наукові теорії, перевірені практикою. Існуюча сьогодні у науці сукупність наукових методів дуже різноманітна.

Сьогодні педагогічне проектування можна назвати однією зі складових взаємозв'язку науки та педагогічної практики, оскільки проекти дозволяють реалізувати практично конкретні досягнення наукових розробок. Тому якість проектування багато в чому визначає темпи технічного прогресу у конкретній області.

Педагогічне проектування є діяльністю, в ході якої створюється відмінне від наявного нове у змістовному наповненні, організаційних аспектах освітнього процесу, реалізації науково-практичних завдань.

У практичній педагогічній діяльності проектування стає одним з аспектів реалізації потреби творити щось нове і, відповідно, визначає необхідність сформованості у педагога комплексу творчих здібностей та умінь таких, як пізнавальна активність та самостійність, уважність, проникливість, оригінальність мислення, розвиненість уяви, аналітичні вміння, вміння діяти самостійно тощо.

В даний час у системі підвищення кваліфікації спостерігається підвищення інтересу до проектування та реалізації програм, створення проектів, проектування індивідуальних програм професійного та особистісного зростання педагогів. Завданнями підвищення професійної

кваліфікації педагогів сьогодні стають як отримання педагогами знань, а й їх трансформація в механізм вивчення професійного простору, джерело особистісного розвитку (Києнко-Романюк, 2015).

Будучи технологією, педагогічне проектування є багатокomпонентною системою, що включає професійні компетенції, високий рівень культури, гуманістичну спрямованість, творчість, вміння конструювання та реалізацію нового на основі наявних форм педагогічного впливу та взаємодії. Воно володіє технологічністю, оскільки включає володіння різними педагогічними техніками, організацією взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Результативність педагогічного проектування в освітньому процесі підвищення кваліфікації зумовлено, насамперед, технологічною компетентністю викладача та розглядається відповідно до певних показників раціональності, інноваційності, конструктивності, прийнятності у конкретних умовах, практичності.

Як педагогічна система проектування охоплює такі складові, як діагностика, постановка завдань, конструювання, організація та управління. У практиці підвищення кваліфікації педагогів педагогічне проектування включає наступний порядок дій:

- визначення цільових орієнтирів відповідно до наявних нормативних документів;
- проведення аналізу реальної педагогічної практики та наявних у ній протиріч;
- визначення можливостей перетворення педагогічного простору;
- виявлення можливостей поліпшення педагогічного процесу;
- поетапна реалізація змісту;
- методичне та організаційне забезпечення даного процесу;
- визначення результативності роботи.

Педагогічне проектування в системі підвищення кваліфікації педагогів має практичну значущість як викладача, так і всього педагогічного колективу, оскільки базується на певних наукових позиціях, має продумане

змістовне наповнення та організаційно-методичне супроводження даного процесу в практиці роботи, призводить до одноманітності сучасні професійні знання, продуманий діагностико-контролюючий комплекс результативності, що дозволяє визначити та відстежити результативність даного процесу.

Разом з тим, використання педагогічного проектування у системі підвищення кваліфікації педагогів дозволяє значно підвищити мотиваційну складову освітнього процесу, стимулювати реалізацію інноваційних освітніх програм підвищення кваліфікації та їх подальше організаційно-методичне супроводження, спрямовує мислення викладачів на інтенсифікацію освітнього процесу.

У зв'язку з тим, що педагогічне проектування актуалізує певний перехід педагогічного об'єкта від стану до прогнозованого, його сутністю є прогностичне моделювання та подальша педагогічна діяльність у контексті координації цілеспрямованого поетапного розвитку даного об'єкта.

Відповідно до визначення рівня педагогічного проектування отримані результати будуть опрацьовуватися та конкретизуватися:

- концептуальний рівень проектування є методологічним описом відповідного педагогічного феномена: його структури, принципів побудови, етапів реалізації, можливостей використання;

- змістовний рівень проектування диктує необхідність ретельної розробки етапів даного процесу, визначення механізмів реалізації з урахуванням діагностики його результативності;

- процесуальний рівень проектування визначає алгоритм послідовних дій, педагогічних умов результативності даного процесу.

Разом з тим, використання педагогічного проектування у системі підвищення кваліфікації педагогів дозволяє значно підвищити мотиваційну складову освітнього процесу, стимулювати реалізацію інноваційних освітніх програм підвищення кваліфікації та їх подальший організаційно-методичний супровід, спрямовує мислення викладачів на інтенсифікацію освітнього процесу.

Здійснюючи педагогічне проектування, важливо мати цілісне розуміння наявних потенційних можливостей та засобів досягнення позитивних результатів, визначивши конкретне змістовне наповнення освітнього процесу підвищення кваліфікації педагогів відповідно до поставлених цільових орієнтирів.

Наприклад, можна проектувати певні ситуації педагогічної практики з урахуванням особистісно-орієнтованого навчання, у структурі якого виділяються:

- певні ситуації розвитку, пов'язані з аналізом конкретної педагогічної проблеми та знаходження можливостей конструктивного вирішення;
- практичний досвід педагога, відповідно до якого здійснюється рефлексія своїх професійних досягнень;
- суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу;
- моделювання своєї поведінки з урахуванням засвоєних компетентностей.

У педагогічному процесі даний технологічний алгоритм будується відповідно до поетапних переходів від одних професійних ситуацій до інших із застосуванням діалогових та ігрових технологій.

Проект індивідуального маршруту підвищення кваліфікації слухача курсів – це детально розроблений маршрут підвищення кваліфікації, що включає: аналіз професійних труднощів педагога, виділення професійно значущих цінностей педагога, встановлення педагогом спільно з викладачем-тьютором причинно-наслідкових зв'язків між професійними труднощами та професійно значущими цінностями, поняттями.

Викладачі та методисти, які працюють на курсах підвищення кваліфікації, забезпечують проектування професійного розвитку педагогічних працівників у таких напрямках, як:

- підвищення якості дидактичних засобів, що зумовлюють розвиток професійно значущих цінностей педагога;

- створення освітнього простору, що визначає розвиток пізнавальних процесів особистості, розумової активності та самостійності слухачів;
- індивідуальний підхід до слухачів: створення індивідуальних завдань, проектів, консультацій;
- розробка методичного забезпечення, змістовного наповнення, комп'ютерних програм, варіантів завдань для вирішення професійних ситуативних завдань, ділових ігор та інших дидактичних засобів;
- вибір методики аналізу та оцінки розвитку професійно значущих цінностей педагога, застосування різноманітних форм контролю (стандартизованих методик, тестів, анкет);
- розробка системи контролю самостійної роботи на курсах.

Представлені напрямки роботи викладачів та методистів курсів підвищення кваліфікації визначаються виходячи з особливостей та цільових установок конкретних груп слухачів курсів.

При розробці та реалізації індивідуальних проектів слухачам курсів важливо дотримуватися культури проектного мислення (самостійно мислять, застосовують свої знання на практиці, знаходять нові рішення для досягнення результату).

Розглянемо другу організаційно-методична умову: викладач курсів підвищення кваліфікації виконує в освітньому процесі функції консультанта, модератора, тьютора.

Значення слова «консультант» у тлумачних та міждисциплінарних словниках має однакове значення: консультант (латин. *consultans* – радник) – той, хто дає консультації з питань, у яких добре розуміється. Модератор – спеціаліст, який відповідає за зміст освіти. «Фасилітація етимологічно має латинське походження (*facil* - лат. спрощувати; сприяти, прискорювати, стимулювати) (Гомонюк, 2018).

Фасилітація (англ.) – похідне від дієслова *facilitate* – полегшувати, допомагати, сприяти» (Гомонюк, 2018).. Таким чином фасилітатор – це фахівець, який забезпечує взаємодію учасників освітнього процесу. Тьютор

створює умови визначення індивідуальної освітньої програми і надає педагогічну підтримку у реалізації освітнього маршруту, тобто це «...індивідуальний науковий керівник; домашній учитель, репетитор; куратор, вихователь в освітньому закладі».

Виходячи з досвіду нашої роботи, можна констатувати, що викладачеві, який працює з групами слухачів, необхідно виступати у різних ролях. Насамперед, як модератор викладач контролює змістовне наповнення програми, насиченість та структурованість навчального матеріалу, пропонованого слухачам курсів, а також методичні розробки, які забезпечують здобуття знань та освоєння необхідних навичок практичної роботи.

Крім того, як тьютор викладач бере участь у проектуванні траєкторії підвищення кваліфікації слухачів. Логіку процесу педагогічного проектування представляємо такою:

- аналіз педагогічної ситуації та визначення проблемної галузі;
- визначення намірів у тих системи цінностей, які ведуть вирішення наявних протиріч і труднощів;
- моделювання необхідного педагогічного об'єкта відповідно до цільових установок, основних намірів та ціннісних орієнтирів;
- формулювання припущення про можливості вирішення поставлених завдань, поетапне планування дій;
- обґрунтування критеріїв оцінювання передбачуваних досягнень.

Також викладач здійснює консультування щодо проведення підсумкової роботи учнів та як фасилітатор забезпечує взаємодію учасників освітнього процесу, створюючи навчальні ситуації, що включають педагогів у навчальну діяльність. Навчальна програма, запропонована слухачам курсів підвищення кваліфікації, відображає всі навчальні елементи контролю з контролюючими характеристиками та їх параметрами.

Викладач курсів проводить контроль досягнень слухачів, можливості та методи якого обумовлені проведенням сукупності тестів. Надає

консультативну допомогу на трьох рівнях – проміжну атестацію слухачів курсів, підсумкову атестацію учнів та визначення позитивності навчального процесу за результатами анкет про якість наданої освітньої послуги. (Волярська, 2016).

Викладач, який має великий досвід практичної роботи, оцінивши результативність командної роботи викладачів курсів підвищення кваліфікації, може вносити корективи до організації та змістовного наповнення курсу підвищення кваліфікації.

Під час розробки методичних матеріалів курсів підвищення кваліфікації викладачі пропонують проведення різноманітних форм занять, міжпредметну інтеграцію з обов'язковою опорою на практичний досвід слухачів.

Очевидно, що під час підвищення кваліфікації педагогів відбувається спільна з викладачем постановка цільових орієнтирів, розробка стратегічних позицій взаємодії у процесі навчання. Професійна компетентність викладача як консультанта, модератора, тьютора стає однією з основних педагогічних умов позитивної реалізації програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників: - забезпечення навчання та освіти різних категорій працівників освіти всіх рівнів; - освоєння різних способів пошуку актуальної професійної інформації, створення чинної інформаційної інфраструктури та використання їх у роботі усіма категоріями педагогічних працівників; - консультативна допомога у вирішенні професійних труднощів, конкретних професійних проблем; - виявлення сучасних тенденцій розвитку освіти, виявлення та прогнозування розвитку актуальних освітніх потреб; - використання в освітньому процесі педагогічного досвіду інноваційних майданчиків та педагогів-новаторів; - професійна оцінка інновацій тощо.

Таким чином, професійний розвиток педагогів у системі підвищення кваліфікації здійснюється засобами організації, змісту та технологій (методик), що використовуються у навчальному процесі.

Наступним блоком комплексу педагогічних умов є інформаційно-регламентуючі (здійснюється мотивація до досягнення ціннісних смислів у педагогічній діяльності, досягається готовність педагога до самооцінки професійно значущих цінностей).

Розглянемо першу з інформаційно-регламентуючих умов – наявність у педагогів мотивації до спільної навчальної діяльності з розвитку професійно значущих цінностей, що є умовою успішності професійної діяльності викладачів та методистів курсів підвищення кваліфікації.

Феномен особистісного сенсу виявляється у тому, що відомі відомості з навчального предмета стають ціннісними, якщо до них у результаті створення мотивації виникає суб'єктне ставлення. У цьому навчальна ситуація перетворюється на особистісно значиму ситуацію, а навчальна інформація з знеособленої перетворюється на цінне, значиме для конкретного слухача курсів, що є учасником цієї події. Виникає провідний мотив у полі особистісного сенсу. Міжсуб'єктне спілкування слухачів курсів у межах, представленої концептуальної моделі утворює «сміслову поле», що включається у діяльність, наділену особистісним змістом. Виявляється суб'єктне ставлення до знань, що веде до формування не теоретичних, а практичних умінь.

У процесі реалізації програми підвищення кваліфікації слухачам намагаються створити ситуацію успіху, яка виступає механізмом підвищення мотивації та, разом з нею, корекції діяльності, що надихає слухачів на усвідомлення та розвиток значущих для здійснення професійної діяльності цінностей.

Відповідно до одного з базових положень сучасної психологічної науки, результативність діяльності обумовлена характером мотивації особистості, ступенем оволодіння способами її здійснення та наявною ситуацією-стимулом. Створення ситуації успіху у процесі підвищення кваліфікації дозволяє збільшити пізнавальну мотивацію та формувати мотиви пізнання слухачів курсів.

З огляду на переважно діяльнісний характер освітнього процесу, виділимо такі елементи створення мотивації на розвиток професійно значущих цінностей педагога, як організація мисленнєвої групової роботи.

Слухачі курсів виконують однакові чи диференційовані навчальні завдання у малих групах (2-5 чол.). Співпраця всередині групи здійснюється за опосередкованого керівництва та педагогічної підтримки викладача. Варіанти вирішення завдання розглядаються педагогами з погляду, наявних вони професійно значущих цінностей. Обговорюються всі варіанти виконання завдань, можливі ризики, аргументовані думки учасників груп, виробляються спільні позиції та розбіжності. Визначається роль професійно значущих цінностей у виборі варіанта розв'язання. У роботі групи велике значення має культура збереження та розвитку позицій (кожен учасник малої групи одночасно може виступати в ролі «генератора ідей», «критика»). Систематичне вирішення навчальних завдань та проблемних ситуацій, взятих із педагогічної практики, сприяє розвитку професійно значущих цінностей педагога.

У навчальній роботі слухачів курсів найбільший навчальний ефект дає застосування методів активізації мислення:

- проблемно-евристичні методи,
- переведення емоційних відчуттів у раціональні судження,
- проектування навчальних ситуацій,
- методи аналізу, синтезу, дедукції, індукції, порівняння, узагальнення,

моделювання.

Інтеграція знань із суміжних галузей науки (психології, педагогіки, різних методик) та культура самовираження дозволяє педагогам найповніше реалізувати себе, виконуючи практичні завдання у процесі курсової підготовки.

Вважаємо за необхідне розглянути ще одну умову інформаційно-регламентуючого блоку комплексу педагогічних умов – готовність педагога до самооцінки професійних цінностей та смислів.

У педагогічній літературі розглядаються різні види готовності: готовність до школи, готовність до самовизначення, готовність до діяльності. Для нашого дослідження найбільш прийнятним є останній варіант готовності до діяльності з оцінки власних професійних цінностей і смислів. У словнику з педагогіки готовність до діяльності визначається як «складна динамічна система, що включає інтелектуальні, емоційні, мотиваційні та вольові сторони психіки» (Гомонюк, 2012).

Розвиваючи навчально-пізнавальну мотивацію та мотивацію успіху слухачів курсів підвищення кваліфікації, система контролю вирішує і більш значуще соціальне завдання: формувати у слухачів навички самоконтролю, рефлексії, критичну оцінку своєї роботи. В даному випадку формуються навички аналізу власної діяльності та саморефлексія проектної діяльності. Основна сутність оцінки полягає у самоконтролі педагогічних працівників, саморегулюванні та самостійній експертизі власної діяльності.

У дослідженнях педагогів-науковців встановлено, що однією з причин неефективності підвищення кваліфікації педагогічних працівників є нерозвиненість навички критичного оцінювання своїх професійних досягнень. Тому при організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників важливо, спираючись на професійний досвід та проектну діяльність, розвивати навички самооцінки та самоорганізації, формувати експертну компетенцію (Васянович, 2013).

Оцінювання професійних досягнень педагога ззовні обов'язково має доповнюватися самооцінкою слухача, оскільки це стає мобілізаційно-спонукальним механізмом саморегуляції діяльності та, відповідно, гарантією її результативності.

Слухачі курсів мають бути готові до постійної рефлексії своїх досягнень у розвитку професійно значущих цінностей. Керівник курсів має можливість отримати відповіді на цілу низку запитань:

- як змінилися професійні запити слухачів після навчання на курсах (порівняно з результатами «вхідної діагностики»)?

- чи змінився у результаті навчання на курсах рівень професійної компетенції слухачів?

- чи задовольняє слухачів якість наданої освітньої послуги?

Цілком зрозуміло, що на запитання можна і не отримати вичерпних відповідей, оскільки стан викладання (професійної діяльності) вивчається за допомогою комплексу методів, але робота зі слухачами курсів обов'язково входить до комплексу педагогічних умов.

Реалізація контролюючої функції через оцінку і самооцінку стає одним із значних складових розвитку значущих реалізації професійних функцій цінностей педагогів під час підвищення кваліфікації.

Роль викладача курсів підвищення кваліфікації не тільки у тому, щоб спрямовувати та спонукати до діяльності, а й у тому, щоб демонструвати здатність до саморозвитку та змін. Для підвищення об'єктивності та уніфікації процесу підготовки вчителя у нашому дослідженні розроблено педагогічну концепцію розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації

Можна констатувати таке: відповідно до мети дослідження визначено комплекс педагогічних умов, що включає два блоки:

- організаційно-методичні (здійснюється педагогічне проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації, викладач курсів підвищення кваліфікації виконує у освітньому процесі ролі: консультанта, модератора, тьютора);

- інформаційно-регламентуючі (здійснюється мотивація до досягнення ціннісних смислів у педагогічній діяльності, досягається готовність педагога до самооцінки професійно значущих цінностей), що забезпечують позитивний розвиток професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації.

2.3 Технологія, методи та засоби реалізації педагогічних умов розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації

Технологія підвищення кваліфікації стає проектом процесу розвитку професійно значущих цінностей педагога. Одне з перших визначень технології у 1986 році зроблено ЮНЕСКО: під педагогічною технологією розуміють «системний метод створення, застосування та визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних та людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти» (Костенко, 2004). Учений М.Кларін, розглядаючи характерні риси технологій, говорить про «відтворювані способи організації навчального процесу з чіткою орієнтацією на задану мету» і виділяє такі ознаки технологій, як: однозначність виконання, відтворюваність та результативність.

Педагогічна технологія є «системою методів, прийомів, кроків, послідовність виконання яких забезпечує вирішення завдань виховання, навчання та розвитку особистості вихованця, а сама діяльність представлена процедурно, тобто як певна система дій, що забезпечує гарантований результат; педагогічна технологія є конкретизацією методики » (Дичківська, 2004).

Діапазон проектування технології може охоплювати простір від занять та комплексу занять до розробки змістовних аспектів методики навчання, освітнього простору навчального процесу, проектування сучасної професійної освітньої установи.

Розглядаючи змістовні характеристики технології та методики, В. Беспалько наголошує на розумінні конструкту «педагогічна технологія». Розуміючи методику як комплекс розпоряджень щодо здійснення процесу навчання, педагогічної технології фахівець встановлює наступні характеристики: гарантованість кінцевого результату та ймовірність проектування освітнього процесу(Дичківська, 2004).

Важливість технологізації системи підвищення кваліфікації педагогів обумовлена необхідністю врахування принципу гуманізації освітнього процесу, здійснення якого диктує важливість забезпечення умов розвитку професійно значущих цінностей. У цьому аспекті йдеться про запровадження сучасних педагогічних технологій для розвитку значущих професійних педагогічних цінностей.

Сьогодні у процесі підвищення кваліфікації педагогів активніше застосовуються педагогічні технології, що розвивають їх професійно-особистісний потенціал. Ми вважаємо, що впровадження педагогічних технологій у процес підвищення кваліфікації педагогів сприятиме розвитку інтелектуальних якостей, навичок пізнавальної самостійності, професійних цінностей. Це можливо лише в ситуації використання активних методів навчання, що передбачають інтелектуальну діяльність, дискусійні та ігрові форми роботи зі слухачами, тренінги, використання технічного потенціалу.

У процесі проведення дискусії створюються умови висловлювання слухачами своїх професійних поглядів, суджень, позицій. Основною метою цієї форми роботи стає визначення професійної позиції педагога, пошук педагогічно правильного вирішення конкретної ситуації. Дискусія створює умови для опанування інтелектуальних умінь, навичок критичного мислення, формування професійно-особистісних якостей. Крім того, педагогічні технології мають великий потенціал розвитку цінностей, значущих для здійснення професійних педагогічних функцій.

У системі підвищення кваліфікації педагогів активно використовуються ігрові технології, що дозволяють значно активізувати розвиток особистісних якостей та професійних цінностей на основі засвоєння досвіду професійної поведінки. Застосування ігрових технологій спирається на систему принципів, до яких можна віднести опору учнів на культурний досвід, вільне вираження своєї позиції, рівноправність. Ігрові технології дозволяють значно розширити професійний простір розвитку, сформувати моральні та професійно значущі цінності, професійну позицію педагога.

Специфікою даної технології є практична підготовка слухачів до виконання професійних завдань у різних ситуаціях педагогічної взаємодії, розвитку пізнавальної активності та самостійності, здатності здійснювати професійний вибір, відстоювати свою позицію.

Багатоаспектність ігрових технологій дає можливість їх використовувати у процесі підвищення кваліфікації відповідно до запитів та інтересів слухачів. Зазвичай ігрова взаємодія здійснюється у процесі роботи у невеликих групах, з аналізом та оцінкою найбільш педагогічно доцільних дій, поведінки, що дозволяє закріпити отримані вміння взаємодії та сформувані професійно значущі цінності.

У процесі підвищення кваліфікації педагогів тренінгові технології використовують у процесі формування різних сторін особистісного розвитку. Метою тренінгу стає освоєння знань, формування соціальних установок, особистісних якостей. У практиці підвищення кваліфікації тренінгові технології створюють умови для результативності досягнення учнями педагогічних цілей на основі моделювання певних педагогічних ситуацій.

Специфіка педагогічних технологій полягає в тому, що вони ведуть до результативності навчального процесу підвищення кваліфікації за рахунок підвищення зацікавленості та готовності учнів до професійного вдосконалення(Дичківська, 2004).

У свою структуру педагогічна технологія включає етапи:

- попередній моніторинг ступеня засвоєння компетенцій та розподіл слухачів у групи з певним рівнем знань та досвіду практичної діяльності;
- формування мотивації та організація освітнього процесу;
- реалізація педагогічної технології, що передбачає засвоєння професійних компетенцій та формування професійно-особистісних якостей педагога;
- контроль за результатами засвоєння компетенцій.

Процес підвищення кваліфікації педагогів, на наш погляд, є технологічним процесом, оскільки включає професійну взаємодію, а цільові

орієнтири ставляться за результатами вхідного моніторингу. Активне застосування у процесі підвищення кваліфікації педагогічних технологій дозволяє надалі значно збільшити результативність професійної діяльності педагога, контролювати освітній процес та особистісний розвиток учнів.

Слід зазначити, що педагогічна технологія перетворює теоретичне знання на практичну дію, спрямоване рішення педагогом професійних завдань. У процесі підвищення кваліфікації застосування педагогічної технології передбачає:

- необхідність розробки педагогічних технологій спеціалістами, які мають високу професійну кваліфікацію та необхідний досвід практичної роботи;
- вибір педагогічних технологій з урахуванням цільових орієнтирів, можливостей та умов взаємодії учасників освітнього процесу;
- однією з необхідних складових педагогічної технології стає діагностична робота з метою виміру отриманих результатів.

Технологія розвитку професійно значущих цінностей педагога під час підвищення кваліфікації містить такі характеристики:

- Визначення професійних труднощів слухача у розвитку значущих для здійснення професійної діяльності цінностей відбувається за допомогою застосування розробленого діагностичного інструментарію (проведення анкетування, тестування, аналіз продуктів діяльності учнів, протоколи спостережень за реальною роботою педагогів, аналіз документації навчальних закладів та ін.);
- цільові орієнтири представлені у вигляді формованих у процесі навчання у слухачів компетенцій;
- реалізація поставлених цілей забезпечується змістовним наповненням та методичним супроводом програми курсів;
- виявлення рівня розвитку значущих для здійснення професійної діяльності цінностей слухачів відбувається за допомогою застосування

вимірювально-оцінних засобів: заліків, контрольних та перевірочних робіт, тестування, аналізу проектів).

Для розвитку значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації використовується технологія, заснована на технологіях критичного мислення (В. Зінченко, З. Калмикова, С. Рубінштейн та ін) та ситуаційно-пошуковій технології (Г. Анохіна).

У реалізації технології ми спираємось на особистий професійний досвід педагога, його дослідницьку культуру та рефлексивне, оцінне мислення, вміння педагога зайняти власну позицію у виборі професійно значущих цінностей, обґрунтувати свій вибір, вислухати думку інших, врахувати аргументи учасників дискусії.

Технологія розвитку значущих реалізації професійної діяльності цінностей під час підвищення кваліфікації включає мету, завдання, етапи, методи, засоби й форми навчання, реалізовані підвищення кваліфікації відповідно до виявленим комплексом взаємообумовлених педагогічних умов і чинників (Зуб'як, 2010).

Методичну основу технології розвитку значущих для професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації становлять ситуаційно-пошукові процеси міркування, прогнозування, аргументації, вибору. Прийняття рішення є компонентом вибору, причому вибору усвідомленого.

Важливо відзначити, що готовність до вибору – це не лише прийняття рішення, а й оцінка причин, що спонукають до вибору та його наслідків. Вибір пов'язаний з ціннісним ставленням до конкретної ситуації, що переживається і осмислюється. При прийнятті рішення відбувається визначення переваг тієї чи іншої альтернативи, сам вибір – це виконане, актуалізоване прийняте рішення. Вибір особистості – це безпосередньо ціннісний акт, яка завжди має моральну складову, яке завжди обумовлена ціннісними орієнтаціями суб'єкта. Ціннісний характер мають і наслідки зробленого людиною вибору. Свідомий вибір свідчить про прийняття

суб'єктом вищого рівня відповідальності за наслідки свого вибору». У ситуації вибору найчіткіше проглядається активність і самостійність особистості, вміння формувати власне професійне Я (Захар, 2016).

У загальному вигляді освітній процес за даною технологією можна представити так:

- аналіз професійних труднощів педагога, діагностика ціннісних орієнтацій та професійно значущих цінностей;
- виявлення проблеми (професійних труднощів) розвитку професійно значущих цінностей;
- визначення (вибір) та обґрунтування цінностей – цілей;
- проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації;
- вибір форм, методів та засобів поетапного розвитку професійно значущих цінностей;
- результат (таблиця 1).

Таблиця 1 - Характеристика технології розвитку професійно значущих цінностей педагога

Діагностика	Виявлення проблем	Вибір цінностей-цілей	Партнерська взаємодія	
			Етапи розвитку професійно значущих цінностей педагога	Проектування маршруту підвищення кваліфікації
Аналіз професійних труднощів педагога. Визначення рівня ціннісно-смилових орієнтацій. Визначення рівня важливості професійних цінностей педагога. Визначення рівня професійних компетентностей та їх	Співвідношення професійних цінностей педагога з діючими та схваленими у професійній спільноті професійними цінностями	Вибір цінностей – цілей, які входять до числа професійно значущих цінностей професійного співтовариства та збігаються з професійно значущими цінностями педагога.	Ціннісно-цільовий Мотиваційно-смиловий Рефлексивно-корекційний	На основі цінностей-цілей вибір модулів, зміст яких відповідає поставленій мети. Проектування навчальної програми. Осмилення ціннісно-смилових основ педагогічної діяльності. Пошук мотивації на

співвідношення зі змістом трудових функцій професійного стандарту вчителя початкових класів.				розвиток учня та власний професійний розвиток. Установка на внутрішню та зовнішню оцінку.
--	--	--	--	--

У нашій технології розвитку значущих цінностей педагога у професійній діяльності під час підвищення кваліфікації відбувається співвіднесення рівня професійних компетенцій педагога змісту трудових функцій професійного стандарту вчителя початкових класів.

Навчальні знання у структурі курсів підвищення кваліфікації не є абстрактними для педагога, вони пов'язані з його професійною діяльністю та професійно значущими цінностями, що наповнює вчення особистісно значущим змістом. Слухач курсів неспроможний залишитися пасивним, він активно входить у навчальну діяльність.

Наявність значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога робить навчальний процес підвищення кваліфікації особистісно орієнтованим і соціально важливим.

Взаємодія всіх учасників процесу у рамках технології розвитку значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації, конкретне обґрунтування функцій, чітка професійна позиція кожного, актуалізація важливих особистісних якостей забезпечує розвиток значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації.

Розвиток цінностей педагога під час підвищення кваліфікації проходить три етапи. Перший етап – змістовно-цільовий, другий – проектно-технологічний, третій – аналітико-діагностичний.

Організовуючи навчальні заняття в системі підвищення кваліфікації, викладач враховує особливості дорослих здобувачів освіти, заохочуючи та

підтримуючи їх прагнення до навчання, до саморозвитку; реалізуючи потенційні можливості з урахуванням індивідуальних особливостей слухачів; спираючись на наявний практичний досвід учнів, підтримуючи їхню пізнавальну активність і самостійність. Під час підвищення кваліфікації формується професійна компетентність педагога, що охоплює професійно важливі та необхідні цінності, знання, уміння, потреби, здібності, якості.

Активно застосовувана сьогодні система підвищення кваліфікації яка завжди може забезпечити повноцінну підготовку педагогів до реалізації професійних завдань, формування професійно значущих цінностей. Результати нашої роботи показують, що позитивною технологією, яка дозволяє слухачам не лише освоїти професійні компетенції, а й удосконалювати свої професійно-особистісні якості, можна назвати модульне навчання.

Ця технологія сьогодні активно розвивається у системі професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогів. Проектування та реалізація модульних програм стає однією зі складових модульного навчання, суть якого визначається як самостійна діяльність здобувача освіти відповідно до індивідуальної траєкторії професійно-особистісного розвитку з конкретною програмою дій, що надається сучасною інформацією та методичним супроводом роботи з вирішення поставлених завдань.

В освітньому процесі підвищення кваліфікації навчальний матеріал розподіляється на самостійні модулі, що складають навчальну програму з урахуванням професійних труднощів педагогічних працівників у ціннісно-смісловій сфері.

Поняття модуль (лат. *modulies* - міра або спосіб) – «відносно самостійна частина якоїсь системи», що містить у собі необхідний для освоєння теми обсяг навчального матеріалу (Єльнікова & Мельник, 2008)

На наш погляд, модульне навчання сьогодні стає одним із найперспективніших напрямків в освітньому процесі системи підвищення кваліфікації педагогів. Модульний підхід до здійснення освітнього процесу

під час підвищення кваліфікації педагогів створює умови для реалізації сучасних психолого-педагогічних концепцій.

У процесі навчання при цілеспрямованості отримання інформації із зовнішнього простору та внутрішніх ресурсів здійснюється формування певних концептів, об'єднання їх у систему, і цей процес протікає найбільш результативно у тому випадку, коли навчальний матеріал має показник цілісної інформації, наприклад, модулів освітньої програми.

У ситуації модульного навчання викладач і слухачі курсів підвищення кваліфікації працюють за програмою, що включає певні модулі, які за своєю сутністю є функціональними технологічними конструктами, що включають змістовне наповнення та методичний потенціал (цільові орієнтири, організаційні засоби, моніторинг продуктивності роботи). Змістовому наповненню модуля властива цілісність, у зв'язку з чим його функціональне призначення визначається цілеспрямованістю та єдністю модульної програми.

Необхідно сказати, що до змісту будь-якого модуля включені координуючі, інформуючі, методичні складові. У процесі реалізації модульного навчання у системі підвищення кваліфікації важлива певним чином розроблена програма та зміст навчально-методичних матеріалів для слухачів курсів.

Крім того, модульна організація навчального процесу веде до необхідності обов'язкового відбору змістовних компонентів навчання. Ми вважаємо, що навчальну інформацію необхідно піддавати методологічному аналізу з метою підвищення результативності сприйняття та засвоєння слухачами професійних компетентностей, створення необхідних для професійно-особистісного вдосконалення умов.

У використанні модульного навчання у системі підвищення кваліфікації освітній процес включає такі етапи, як:

- прийняття слухачем цільових орієнтирів;
- підготовка до сприйняття сучасної інформації;

- безпосередня навчальна робота слухачів;
- систематизація та аналіз отриманих даних;
- рефлексія;
- формування нового цільового вектора.

Змістовне наповнення навчального матеріалу відбувається послідовно від виявлення освітніх потреб до визначення цільових орієнтирів, ідентифікації змісту та стратегічних позицій до прояву пізнавальної активності та самостійності (Києнко-Романюк, 2015).

Уважаємо, що до складу професійної компетентності викладача курсів підвищення кваліфікації повинні входити такі компетентності:

- дидактична, що включає знання методів та базових концепцій підвищення кваліфікації;
- соціальна, що охоплює сукупність здібностей, навичок та вмінь, що дозволяють здійснювати процес навчання на основі включеності слухачів до центру «подій» у ході всіх етапів навчання;
- організаційна, пов'язана з формуванням навичок менеджменту, тобто, способами та правилами підготовки та реалізації процесу навчання.

Зміст курсів підвищення кваліфікації здебільшого реалізують викладачі кафедр. Викладацький склад розробляє зміст модулів, створює передумови нової освітньої практики з опорою на педагогічний досвід слухачів курсів; вміє конструктивно і з розумінням ставитися до критики при обговоренні проблем, що виникають. У педагога відсутнє бажання особистого самоствердження в навчальній роботі зі слухачами, оскільки зацікавлений у результаті, вираженому у відгуку слухача за підсумками курсів. Як правило, він бере на себе відповідальність за розробку та впровадження інноваційної ідеї чи нововведення, пов'язаних з розвитком професійно значущих цінностей педагога.

Викладач має здібності збирати навколо себе курсантів та налагоджувати продуктивну роботу колективу однодумців; має необхідний рівень різно-предметних знань та методологічної культури, які дозволяють

йому організувати роботу педагогів. Викладачі кафедри забезпечують науковість змісту освітнього процесу, достатню глибину та коректність викладу навчального матеріалу, використання науково обґрунтованих методів відбору змісту освіти; освоєння кожного модуля без відриву від контексту та відповідної теоретичної бази.

У реалізації навчальної програми використовуються різноманітні форми та методи навчання. Для передачі основ теоретичних знань (настановних) на тему навчального модуля використовуються лекції з презентаціями навчального матеріалу. Вони становлять одну третину програми модуля.

Для активізації роботи педагогів на курсах підвищення кваліфікації, узагальнення знань на тему модуля та контролю рівня освоєння матеріалу проводяться практичні заняття, які складають дві третини програми модуля. Ця форма допомагає слухачам краще розібратися у змісті теми, що вивчається, і передбачає активність слухачів на занятті. Наочність та доступність подачі матеріалу, можливості повторного самостійного перегляду та використання забезпечують відео-заняття, фрагменти яких використовуються на очних групових заняттях та у дистанційній технології.

Відповідно до цілей навчальних занять, педагогами використовуються - дискусійні (групові дискусії), ігрові (рольові та ділові ігри) методи активного навчання. Для всебічного дослідження навчальної проблеми моделювання реальних професійних ситуацій та пошуку педагогічних дій щодо їх вирішення у навчальний процес включаються інтелектуальні тренінги (тренінги рефлексії, креативності, коучинг) та особистісно-орієнтовані ситуації.

Для розвитку значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога в освітньому процесі підвищення кваліфікації широко використовується метод створення особистісно-орієнтованих ситуацій, що дозволяють конкретизувати цінності та сенси слухачів курсів. Залежно від мети заняття педагогам пропонуються проблемно-пошукові та проблемно-

дослідні особистісно-орієнтовані ситуації діалогового спілкування. При вирішенні проблемних ситуацій викладач виступає у ролі колеги, помічника та керівника у своїй роботі учня. Спосіб навчальної роботи не задається викладачем. Це результат взаємодії навчання та особистого досвіду слухача курсів (Зязюн, 2011).

У розв'язанні особистісно-орієнтованих ситуацій, вкладених у розвиток професійно значущих цінностей педагога, реалізується повна структура розумової діяльності, що передбачає одночасне утримання та роботу п'яти інтелектуальних процесів: дії, комунікації, мислення, розуміння та рефлексії.

Досить широко у процесі розвитку професійно значущих цінностей педагога використовуються методи критичного мислення. Ці методи дають можливість учням перебувати в основі процесу пізнавальної активності та самостійності, спиратися на свої норми, ціннісні орієнтації та досвід практичної педагогічної роботи; прагнути розвитку нових ціннісних орієнтацій; ґрунтуватися на концептуальних позиціях навчання під час рефлексії професійних труднощів, своїх здібностей, характерологічних якостей.

Методи критичного мислення дозволяють слухачам:

- виділяти та порівнювати професійно значущі цінності, критично підходити до їх осмислення;
- аналізувати інформацію про цікаві для них професійно значущі цінності, інтерпретувати її, розуміти суть, адресну спрямованість;
- знаходити помилки в інформації, сприймати альтернативні точки зору та висловлювати обґрунтовані аргументи;
- виявляти асоціативні та взаємозумовлені залежності між інформаційним матеріалом на основі прийнятих принципів.

Таким є освітній процес підвищення кваліфікації в педагогічній концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога.

Мету проблеми нашого дослідження навчального курсу формулюємо як образ результату: розвиток професійно значущих цінностей педагога.

Виходячи з мети, виділяються завдання курсу:

- Провести аналіз результатів ранжування професійних запитів, отриманих від потенційних слухачів курсів;
- спроектувати індивідуальні освітні маршрути слухачів;
- забезпечити науково-методичне супроводження програми курсів підвищення кваліфікації;
- надати адресну допомогу слухачам курсів у розвитку професійно значущих цінностей.

Структура модуля (або групи модулів) додаткової професійної освітньої програми включає такі розділи:

- мотиваційний,
- цільовий,
- методичний,
- ресурсний.

У першому розділі модуля додаткової професійної освітньої програми слухач курсів повинен собі відповісти на запитання: навіщо я прийшов підвищувати кваліфікацію за цією програмою?

Продовженням мотиваційного розділу модуля є цільовий, завдання якого входить обговорення поставленої викладачем мети та її співвіднесення з цілями слухачів курсів. Якщо досягається консенсус, ціль приймається слухачами у них і у викладача з'являється впевненість у успішності освоєння курсу.

Методичний розділ модуля складається з методичних рекомендацій щодо вивчення курсу, що відповідають на питання: як вчити та як вчитися. Методичний розділ модуля включає плани практичних занять, семінарів, дидактичних ігор; оцінно-вимірні засоби, що дають можливість перевірити ступінь засвоєння змісту.

Ресурсний розділ модуля включає кадровий (якісний склад викладачів, які реалізують навчальний курс), технічний (перелік обладнання) та середовище (наявність спеціалізованих центрів та лабораторій).

У рамках реалізації педагогічної концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога нами розроблено програму модуля «Професійно значущі цінності педагога» (Додаток Б). Цей модуль входить до інваріантної частини навчальної програми курсів експериментальних груп слухачів. Практична частина модуля «Професійно значущі цінності педагога» складається з навчальних завдань на рефлексію власних професійних цінностей та виділення їх найбільш значущих. Програма модуля призначена підвищення кваліфікації педагогічних працівників всіх категорій. Від успішності засвоєння програми модулю залежить реалізація програми навчального курсу. Вивчення модуля побудовано на поєднанні лекційних занять з активними формами організації освітнього процесу.

Метою вивчення модуля є осмислення та актуалізація професійно значущих цінностей педагога. До завдань входить уточнення сучасних цілей професійної діяльності педагога; підготовка слухачів курсів до усвідомлення професійних цілей та цінностей педагога; розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій педагогів.

В результаті освоєння даного модуля слухачі курсів повинні *знати*:

- сучасні цілі професійної діяльності педагога;
- професійні цінності педагога;
- ціннісно-сміслові орієнтації педагогів;

вміти:

- визначати сучасні цілі професійної діяльності педагога;
- ранжувати професійні цінності педагога за критеріями їхньої значущості для педагога;
- підвищувати якість своєї професійної діяльності, порівнюючи її з професійно значущими цінностями;

володіти:

- професійною компетенцією у галузі виявлення та використання професійно значущих цінностей у контексті підвищення якості освітнього процесу.

Змістовне наповнення програми модуля включає проблемну лекцію з мультимедіа навчанням «Сутність і структура професійно значущих цінностей», відеозаняття з аналізом відеоряду «Професійні потреби та цінності педагога», ділову гру з завданнями для індивідуального та колективного виконання «Ціннісно-сміслові орієнтації педагога» в рамках завдань для індивідуального та колективного виконання «Мої професійно значущі цінності», групові та індивідуальні консультації поза межами занять за розкладом.

У процесі реалізації навчального модуля у роботі зі слухачами було використано такі методи: аналіз відеоряду, «мозковий штурм», індивідуальна робота учасників у робочих зошитах, групові дискусії, робота у малих групах. Програма модуля освоюється в активному режимі: починаючи від першої лекції, де здійснюється потужна мотивація слухачів курсів до діяльності, осмислення мети та завдань підвищення кваліфікації, завершуючись тренінгом. Тренінг «Мої професійно значущі цінності» дозволяє включити у активну рефлексивну діяльність, що сприяє розвитку професійно значущих цінностей педагога. Представлений тренінг орієнтований на розв'язання задач:

- розуміння та розвиток цінностей професійної діяльності, важливості результатів педагогічної роботи;
- підвищення ступеня професійної самостійності, відповідальності, самоактуалізації;
- формування професійно-ціннісних орієнтацій;
- допомога педагогові в ході розвитку смислових орієнтирів педагогічної праці.

Результативність тренінгу забезпечує організація роботи групи, що включає відкритість і щирість спілкування учнів, виключення оцінки особистості учасників тренінгу, усвідомлення висловлювань і поведінки.

Дидактична система навчання представлена науково-методичним інструментарієм: наскрізні програми підвищення кваліфікації педагогів; навчально-науково-методичні посібники, навчальні видання, посібники. Освітніми продуктами розвитку значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації можуть бути презентації, мнемосхеми, електронні портфоліо, педагогічні проекти, виховні заходи, реферативні роботи, звіти педагогів про стажування.

Взаємозв'язок змістовного наповнення програми підвищення кваліфікації, вивчення рівня розвитку значущих цінностей педагога з урахуванням критеріально-рівневого апарату дослідження визначається комплексом інструментальних і дидактичних засобів. Використання інтерактивних форм дозволяє слухачам емоційно переживати ситуацію успіху.

Становлення суб'єктної позиції слухачів здійснюється під час моделювання педагогічних ситуацій, спільного творчого вирішення професійних завдань у ході рольової та ділової гри. Стратегії поведінки, обрані в інтерактивних технологіях, є найважливішими складовими самовиховання, самоосвіти, самоаналізу та організації педагогічної діяльності через такі організаційні форми, як проектні роботи, дискусійні форми, теле-відео-аудіо конференції, електронну пошту, Інтернет, що активно застосовуються з метою зворотного зв'язку (Мирончук, 2013).

Можна констатувати, що здійснення освітнього процесу підвищенні кваліфікації в аспекті цієї проблеми відбувається з впровадженням розробленої нами технології розвитку професійно значущих цінностей педагога в ході підвищення кваліфікації, що включає використання активних та інтерактивних методів навчання (аналіз відеоряду, «мозковий штурм»),

індивідуальна робота учасників у робочих зошитах, групові дискусії, робота у малих групах, коучинг).

Зміст підвищення кваліфікації з розвитку значущих цінностей педагога задається програмою навчального курсу, складовою якої є модуль «Професійно значущі цінності педагога», що включає:

- проблемну лекцію з мультимедіа навчанням «Сутність та структура професійно значущих цінностей»,
- відео-заняття з аналізом відеоряду «Професійні потреби та цінності педагога»,
- ділову гру із завданнями для індивідуального та колективного виконання «Ціннісно-сміслові орієнтації педагога»,
- тренінг у рамках завдань для індивідуального та колективного виконання «Мої професійно значущі цінності»,
- групові та індивідуальні консультації поза рамками занять за розкладом.

У роботі з педагогами використані такі методи: аналіз відеоряду, «мозковий штурм», індивідуальна робота учасників у робочих зошитах, групові дискусії, робота у малих групах, коучинг. Дидактична система навчання представлена науково-методичним інструментарієм: наскрізні програми підвищення кваліфікації педагогів; навчально-науково-методичні посібники, навчальні видання, посібники. Освітніми продуктами розвитку значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації можуть бути презентації, мнемосхеми, електронні портфоліо, педагогічні проекти, виховні заходи, реферативні роботи, звіти педагогів про стажування.

Результативність даного навчання обумовлена його динамічністю та проблемністю, пов'язаними з варіативністю модулів та змістовним наповненням, а також гнучкістю освітнього процесу з урахуванням моніторингу результативності освоєння компетенцій на різних етапах роботи. Це створює умови для індивідуалізації освітнього процесу відповідно

до рівня професійної компетентності та інтересів слухачів. Крім того, модульне навчання може бути доповненням до традиційних форм роботи в системі підвищення кваліфікації педагогів.

Незважаючи на очевидні переваги даної форми навчання, є деякі труднощі в її реалізації. По-перше, структурування змісту пов'язане з великими трудовитратами: переглядом нормативних документів, навчальних та ілюстративних матеріалів. По-друге, реалізація модульного навчання психологічно складно для викладача: є труднощі у тому, щоб уникнути репродуктивного способу подачі матеріалу, побачити наявні професійні складності у педагогічній роботі слухачів і допомогти їм вирішити наявні проблеми.

Проте наш практичний досвід роботи показує перспективність модульного навчання в системі підвищення кваліфікації, оскільки дана форма навчання створює умови для саморозвитку та професійного вдосконалення освітян. Зміна цільових орієнтирів, діагностичність педагогічного аналізу, можливість коригувати освітній процес відповідно до цільових орієнтирів, веде до позитивної результативності процесу підвищення кваліфікації.

Висновки до розділу 2

Проблема формування професійно значущих цінностей у педагогічній науці розглядається, переважно, у процесі професійної підготовки педагогів, проте вивченню концептуальних основ розвитку професійно значущих цінностей педагога у процесі підвищення кваліфікації приділяється мало уваги як і теорії, і у практиці педагогіки.

Проведене нами вивчення теоретичних джерел дозволило говорити про педагогічну концепцію розвитку професійно значущих цінностей педагога у процесі підвищення кваліфікації як систему науково-обґрунтованих

педагогічних уявлень про можливості розвитку даних цінностей педагога у процесі професійного вдосконалення.

Обґрунтування концептуальних поглядів в розвитку професійно значущих цінностей педагога у процесі підвищення кваліфікації створює умови підвищення результативності освітнього процесу у системі підвищення кваліфікації працівників освіти, визначення його змістовних основ і потенційних можливостей.

Сучасна педагогічна концепція розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації представлена відповідно до прийнятої теоретико-методологічної основи: розкриває ідеї цілісності, суб'єктності та стимулювання особистості на осмислену творчу педагогічну діяльність при реалізації розробленої нами педагогічної технології. У нашому дослідженні розвиток значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації полягає в наступних методологічних підходах: аксіологічному, акмеологічному, особистісно-орієнтованому і компетентнісному.

Метою педагогічної концепції є розвиток професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації з урахуванням встановлених закономірностей, підходів і принципів.

Розробляючи педагогічну концепцію розвитку професійно значущих цінностей педагога під час підвищення кваліфікації, ми спиралися насамперед на принципи контекстного навчання, актуалізації професійно значущих цінностей; індивідуалізації траєкторії підвищення кваліфікації освітян; спільну діяльність; розвитку та зворотного зв'язку. Обґрунтовані принципи педагогічної концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога характеризують структуру освітнього процесу під час підвищення кваліфікації, методичну систему та технологічні характеристики процесу розвитку професійно значущих цінностей педагога. Принципи відповідають специфіці освітньої системи підвищення кваліфікації освітян.

Сьогодні у процесі підвищення кваліфікації педагогів активніше застосовуються педагогічні технології, що розвивають їх професійно-особистісний потенціал. Ми вважаємо, що впровадження педагогічних технологій у процес підвищення кваліфікації педагогів сприятиме розвитку інтелектуальних якостей, навичок пізнавальної самостійності, професійних цінностей. Це можливо лише в ситуації використання активних методів навчання, що передбачають інтелектуальну діяльність учнів, дискусійні та ігрові форми роботи зі слухачами, тренінги, використання технічного потенціалу.

Реалізація освітнього процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників в аспекті досліджуваної проблеми відбувається на основі представленої нами технології розвитку професійно значущих цінностей педагога в ході підвищення кваліфікації, що включає використання активних та інтерактивних методів навчання (аналіз відеоряду, «мозковий штурм», індивідуальна робота учасників у робочих зошитах, групові дискусії, робота у малих групах, коучинг).

Змістовне наповнення підвищення кваліфікації з розвитку професійно значущих цінностей педагога задається програмою навчального курсу. Інваріантною складовою навчальної програми є модуль «Професійно значущі цінності педагога», що включає проблемну лекцію з мультимедіа навчанням «Сутність та структура професійно значущих цінностей», відео-заняття з аналізом відеоряду «Професійні потреби та цінності педагога», ділову гру, тренінг у рамках завдань для індивідуального та колективного виконання «Мої професійно значущі цінності», групові та індивідуальні консультації поза межами занять за розкладом.

Відповідно до мети дослідження визначено комплекс педагогічних умов, що включає два блоки: організаційно-методичні (здійснюється педагогічне проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації, викладач курсів виконує в освітньому процесі ролі: консультанта, модератора, тьютора; інформаційно-регламентуючі

(здійснюється мотивація ціннісних смислів у педагогічній діяльності, досягається готовність педагога до самооцінки професійно значущих цінностей), що забезпечують позитивний розвиток професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації.

Фундаментом педагогічної концепції стала модель розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації, що є цілісною системою, що включає методологічну, технологічну та оціночно-результативну складові.

ВИСНОВКИ

У період модернізації вітчизняної освіти та запровадження Державних освітніх стандартів позначилася проблема, пов'язана з невідповідністю рівня кваліфікації педагогічних кадрів сучасним вимогам. Не лише у вітчизняній, а й у зарубіжній педагогіці продовжуються дослідження про найбільш раціональні шляхи підвищення кваліфікації педагогів. Для нашого дослідження цікава практика підвищення кваліфікації зарубіжних країн, що відрізняється, насамперед, ретельністю підбору змісту освіти з урахуванням ціннісно-сміслових запитів особистості, існуючих професійно значущих цінностей педагога та чіткістю організації освітнього процесу. У нашому дослідженні виділено системоутворюючий елемент, що дозволяє покращити компетентнісний профіль педагогів, удосконалюючи різні, необхідні конкретному педагогові складові професійної компетенції. Таким елементом у нашому дослідженні стали професійно значущі цінності педагога, розвиток яких дозволяє прирощувати ту частину професійної компетенції, яка є значущою для педагога і недостатньо добре розвинена.

Теоретичний аналіз сучасного стану професійно значущих цінностей педагога дозволяє виділити три групи професійних цінностей, які необхідно розвивати: загальнолюдські цінності (учень (дитина) та її розвиток, безпека суб'єктів освітнього процесу, відповідальність педагога, дотримання принципів доброти та гуманізму, обов'язку, справедливості); сенсожиттєві професійні цінності (суспільна значущість педагогічної діяльності, повага до обраної професії, готовність до співпраці, задоволеність результатами професійної діяльності); цінності професійного розвитку та самоактуалізації (самовдосконалення, професіоналізм, професійна майстерність).

Професійні цінності непостійні, вони можуть змінюватися залежно від суспільної думки, державної політики в галузі освіти та інших причин, зокрема війни.

У нашому дослідженні професійно значущі цінності педагога є комплексом взаємопов'язаних духовно-моральних особистісних установок

загальнокультурного та професійно-етичного плану, що характеризуються морально ціннісним ставленням до педагогічної професії, що виступають як відображення у свідомості людини цінностей, що визнані як стратегічні життєві цілі та спрямованість професійної діяльності професійному Я.

Розкриваючи необхідність розвитку професійно значущих цінностей педагога, ми обґрунтовуємо необхідність характеристики таких структурних компонентів професійно значущих цінностей, як: ціннісно-цільового; мотиваційно-сміслового; рефлексивно-корекційного.

Розвиток ціннісної системи педагога здійснюється у ході його професійно-особистісних змін, яким сприяє підвищення кваліфікації, спрямоване на розгляд актуальних проблем у рамках професійного співтовариства, здатного посилювати усталені професійно значущі цінності.

У результаті підвищення кваліфікації на розвиток професійно значущих цінностей педагога впливають такі фактори:

- організація цілеспрямованого освітнього процесу, що включає своєчасну підготовку програми підвищення кваліфікації; формування груп слухачів курсів, з урахуванням заявлених професійних труднощів; вибір форми організації підвищення кваліфікації, складання розкладу, анкетування педагогів;

- освітнє розвиваюче середовище – сукупність всіх умов та впливів, що оточують людину і впливають на неї прямо чи опосередковано, це духовно-насичена атмосфера, що обумовлює кругозір, стиль мислення та поведінки включених до неї суб'єктів, що стимулює в них потребу до саморозвитку, професійного самовдосконалення;

- безперервна педагогічна освіта – стадійний і цілісний у своїх елементах довічний процес, що забезпечує поступальний розвиток професійних творчих можливостей особистості та різнобічне збагачення її внутрішнього світовідчуття.

Сучасна педагогічна концепція розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації представлена

відповідно до прийнятої теоретико-методологічної основи: розкриває ідеї цілісності, суб'єктності та стимулювання особистості на осмислену творчу педагогічну діяльність при реалізації розробленої нами педагогічної технології.

Фундаментом педагогічної концепції стала модель розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації, що є цілісною системою, що включає методологічну, технологічну та оціночно-результативну складові. До компонентів концептуальної моделі відносяться: мета і завдання концептуальної моделі; принципи реалізації концептуальної моделі; етапи технології розвитку професійно значущих цінностей педагога; компоненти значущих реалізації професійної діяльності цінностей педагога під час підвищення кваліфікації; фактори, що впливають на розвиток професійно значущих цінностей педагога.

Відповідно до мети дослідження визначено комплекс педагогічних умов, що включає два блоки: організаційно-методичні (здійснюється педагогічне проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації, викладач курсів виконує в освітньому процесі ролі: консультанта, модератора, тьютора; інформаційно-регламентуючі (здійснюється мотивація ціннісних смислів у педагогічній діяльності, досягається готовність педагога до самооцінки професійно значущих цінностей), що забезпечують позитивний розвиток професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації.

Дане дослідження не претендує на повне висвітлення всіх аспектів розвитку професійних значущих цінностей педагога під час підвищення кваліфікації. За межами аналізу повністю або частково залишилися багато питань, які становлять значний інтерес з погляду вдосконалення системи підвищення кваліфікації педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова О. В. Теоретико-методичні засади формування творчого мислення майбутнього вчителя в умовах університетської освіти : монографія. Вінниця : Вінницька міська друкарня, 2007. 352 с
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., аспірантів та мол. викладачів вищ. навч. закл.. – Київ : Либідь, 1998. – 560 с.
3. Аніщенко В., Падалка О. Неперервна педагогічна освіта у контексті навчання впродовж життя. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. праць. Київ, 2010. Вип. 2. С. 203–209.
4. Антонова О. Є. Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя шляхом розвитку його здібностей та обдарувань. Нові технології навчання : наук.- метод. зб. Київ ; Вінниця, 2014. Вип. 81. С. 8–13.
5. Арешонков В. Ю. Педагогічні засади самоорганізації слухачів системи післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2006. 22 с.
6. Бабійчук В. Г. Дистанційне навчання – сучасна форма підвищення кваліфікації педагогічних працівників галузі «природознавство» у системі післядипломної педагогічної освіти. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp14/Babijchuk.pdf (дата звернення: 20.03.2020).
7. Балл Г. О. Гуманізація загальної та професійної освіти : суспільна активність і психолого-педагогічні орієнтири. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія за ред. І. А. Зязюна. Київ : Вінол, 2000. С. 134–157.
8. Бачинська В. Ю. Педагогічні засади самоорганізації слухачів системи післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2004. 22 с.
9. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. URL : <http://www.ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>.

10. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. – Київ : Академвидав, 2012. – 256 с.
11. Бех І. Д. Почуття цінності іншої людини як моральний пріоритет особистості. Початкова школа. 2001. № 12. С. 32–36.
12. Бистрюкова А. Н. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів засобами проєктивної технології : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». – Ялта, 2009. – 12 с
13. Білик Н. І. Моделювання процесу навчання в системі підвищення кваліфікації вчителів: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2005. 24 с
14. Бойко А. М. Модернізація підготовки вчителя: єдність теорії і практики. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка. Сер. : Педагогічні науки. – Полтава, 2003. – Вип. 5. – С. 12–22.
15. Болсун С. А. Розвиток педагогічної техніки вчителя в процесі підвищення кваліфікації: автореф. дис. ... канд. пед. Київ, 2002. 24 с.
16. Бондар В. І. Дидактика : підручник для студентів вищих пед. навч. закл. – К. : Либідь, 2005. – 264 с.
17. Будник О. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика : моногр. – Дніпропетровськ : ФО-П Середняк Т. К., 2014. – 484 с.
18. Васянович Г. П. Методологічні контексти педагогічної науки на сучасному етапі її розвитку. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. № 3. С. 9– 31
19. Ващенко Л. Інноваційне середовище післядипломної педагогічної освіти / Л. Ващенко // Післядипломна освіта в Україні. – 2012. – № 1.– С. 37–40
20. Везетіу К. В. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні: матеріали XIV Міжнародної наукової інтернет-конференція

«Advanced technologies of science and education». URL: [http:// intkonf.org/vezetiu-kv- 414 kontseptsiya-rozvitku-pislyadiplomnoyi-osviti-v-ukrayini/](http://intkonf.org/vezetiu-kv-414-kontseptsiya-rozvitku-pislyadiplomnoyi-osviti-v-ukrayini/)

21. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусол]. – Київ: Ірпінь, 2005. – 1728 с.

22. Волярська О. С. Напрями вдосконалення професійного розвитку педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти. Естетика і етика педагогічної дії. Вип. 14, 2016. С.143–152.

23. Волярська О. С. Оцінка якості підвищення кваліфікації вчителів у післядипломній педагогічній освіті: теоретичний аспект. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2015. №2. С. 127–134.

24. Волярська О. С., Пастушок О. С. Розвиток освіти дорослих в Україні: принципи і напрями. Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: матеріали II-ої Всеукраїнської науковопрактичної Інтернет-конференції (м. Київ, 28 квіт. 2017 р.). Київ: Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2017. С. 36–37.

25. Гомонюк О. М. Теоретичні та методичні основи формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2012. 595 с.

26. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. – Вид. 2-ге, доп., випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.

27. Гораш К. В. Інформаційне забезпечення впровадження освітніх інновацій у систему підвищення кваліфікації педагогічних працівників: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2000. 24 с.

28. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю. Професійна компетентність майбутнього педагога : як її формувати? Витоки педагогічної майстерності. 2012. Вип. 10. С. 66–70

29. Державний стандарт повної загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020. № 898. Урядовий кур'єр. 2020. № 194

30. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : [навч. посіб.] / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
31. Єльнікова Г. В., Мельник В. К. Підвищення фахової компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. Теорія і методика професійної освіти. – 2012. – № 3. – С. 91–102. – Режим доступу: http://www.tmpre.gb7.ru/mag_3_2012.htm
32. Захар О. Г. Методична система підвищення кваліфікації вчителів інформатики із застосуванням технологій дистанційного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ, 2016. – 22 с.
33. Зуб'як Р. М. Управління якістю підвищення кваліфікації керівників загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості : автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою» / Р. М. Зуб'як ; ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти». – К., 2010. – 20 с
34. Зязюн І. А. Неперервний розвиток і саморозвиток педагогічної майстерності вчителя у післядипломний період / І. А. Зязюн // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – Вип. 29. – С. 13–23.
35. Зязюн І. А. Нові технології підготовки вчителя в Україні [Електронний ресурс]. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. – 2011. – Вип. 1.32. – С. 16–21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2011_1.
36. Зязюн І. Аксиологічні ресурси педагогічної дії вчителя / І. Зязюн // Естетика і етика педагогічної дії. – 2011. – Вип. 1. – С. 9–24.
37. Інноваційна модель організації навчального процесу в інститутах післядипломної освіти: науково-методичний посібник / за ред. Л. М. Ващенко. Київ: Педагогічна думка, 2012. 140 с.

38. Калініна Л. М., Онаць О. М. Базовий стандарт професійної діяльності керівника нової української школи/ Л. М. Калініна, О. М. Онаць. – Керівник нової української школи: світоглядно-професійні орієнтири» : збірник наукових праць / В. П. Андрущенко (голова), В. П. Бех, О. В. Алейнікова, Л. М. Калініна, О. М. Онаць та ін.; МОН України, НАПН України, Асоціація керівників шкіл України, Нац. Пед. Ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – С. 52–60.

39. Києнко-Романюк Л. А. Освіта дорослих: потреби, тенденції, виклики. Андрагогічні засади післядипломної освіти: зб. матер. Всеукр. наук.-метод. інтернет-конфер., м. Кіровоград. уклад. О.Е.Жосан. – Кіровоград: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2015. – С. 59–64.

40. Кластери в системі підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування: довідник / [В. В. Толкованов, М. В. Канавець, Р. Ю. Савонюк, М. В. Сидоров] ; під ред. В. В. Толкованова. – Київ – Сімферополь, 2012. – 248 с

41. Клокар Н. І. Концепція підвищення кваліфікації педагогічних працівників у післядипломній освіті регіону на засадах диференційованого підходу. Народна освіта: електрон. наук. фахове вид. 2011. Вип. 2 (14) URL: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua>

42. Ключові новації в освіті. Новий Закон України «Про освіту». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/BOOKLETTE_INFO-ZAKON-2018_PRESS.pdf

43. Клясен Н. Л. Післядипломна педагогічна освіта: зарубіжний досвід та сучасна практика. Нова педагогічна думка. 2014. № 2. С. 187–190.

44. Колеснікова І. В. Розвиток медіакультури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... кан-та пед. наук. Житомир, 2018. 22 с.

45. Кондрашова Л. В. Концепція «Взаємодії моральних і психологічних якостей у змісті педагогічного професіоналізму». Професійне

становлення майбутнього вчителя : моногр. огляд. – Кривий Ріг, 2006. – С. 6–34.

46. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір : сайт «Вища освіта». URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3145/

47. Концепція нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

48. Концепція розвитку педагогічної освіти. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 01.07.2018 р. № 776.

49. Костенко М. А. Педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Х., 2004. – 20 с.

50. Кремень В. Г. Система освіти в Україні : сучасні тенденції і перспективи. Професійна освіта : педагогіка і психологія / за ред. Т. Левовицького, І. Зязюна, І. Вільш, Н. Ничкало. К., Ченстохова : Віпол, 2000. Ч. II. С. 11–30.

51. Кремень В. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін. *Щоденна всеукраїнська газета «День»*. 2009. № 210 (3130). 19 листопада. С. 1–6.

52. Кублікова Т. Б. Сучасні підходи до побудови освітніх програм: методичні матеріали. Проблеми та шляхи забезпечення якості економічної освіти в умовах євроінтеграції: матеріали наук.-метод. конф. (м. Одеса, 5 лют. 2015 р.). Одеса: Одеський національний економічний університет, 2015. С. 14–17.

53. Луніна В. Ю. Розвиток творчого потенціалу вчителя в умовах центру освітніх інновацій інституту післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канта пед. наук. Київ, 2016. 336 с

54. Лунячек В. Е. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників: тенденції в умовах глобалізації. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2017. № 49. С. 5–25.
55. Мирончук Н. М. Стажування як форма підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Андрагогічний вісник. 2013. №4. С. 64–69.
56. Навроцька М. М. Розвиток професійного іміджу педагога в системі післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... кан-та пед. наук. Тернопіль, 2019. 22 с.
57. Некрасова С. М. Готовність педагога до професійного саморозвитку: сутність, структура, проблеми дослідження. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Вип. 5. – Мелітополь, 2010. – С. 7–13.
58. Олійник В. В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта: стан та перспективи розвитку. Післядипломна освіта в Україні. 2017. № 1. С. 12–18.
59. Олійник В. В., Отич О. М. Післядипломна педагогічна освіта у контексті глобальних цивілізаційних змін. Вища освіта України в умовах глобалізації суспільства: монографія. Київ: Агроосвіта, 2015. 300 с
60. Олійник В. Проблеми модернізації освітньої діяльності у вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти / В. Олійник, В. Гравіт // Післядипломна освіта в Україні. – 2012. – № 1 (20). – С. 15–17.
61. Оліфіра Л. М. Підвищення кваліфікації керівних, педагогічних і науково-педагогічних працівників за накопичувальною системою: відповідь на виклики сучасності. ScienceRise: Pedagogical Education. 2018. №4(24). С. 43–47.
62. Пехота О. М. Андрагогічні проблеми у підготовці викладачів для системи післядипломної освіти. – Київ. 2006. – 96 с.
63. Післядипломна педагогічна освіта в умовах децентралізації та модернізації: регіональний аспект: монографія / за заг. ред. В. Є. Береки. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2017. 548 с.

64. Післядипломна педагогічна освіта України: сучасність і перспективи розвитку: наук.-метод. посібник / за заг. ред. В. В. Олійника, Л. І. Даниленко. Київ: Міленіум, 2005. 230 с.

65. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. № 178–179.

66. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016 р. Урядовий кур'єр. 2016. №246.

67. Програма підвищення кваліфікації курсів підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів, навчально-допоміжного персоналу в галузі освіти. Напрямок: учителі фізики та астрономії. Миколаїв: Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. 2020. 13 с

68. Прядко Н. О. Особливості професійної самооцінки особистості. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. 2014. Вип. 116. С. 131–133.

69. Розвиток і саморозвиток педагогічної майстерності майбутніх учителів: колективна монографія. Зязюн І. А., Лаврінченко О. А., Солдатенко М. М., Семенов О. М. та ін. Київ : ІПОД НАПН України, 2015. 340 с.

70. Рубинштейн С.Л. Человек и мир. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 2006. – 384 с.

71. Савчин М. В. Методологеми психології : монографія. Київ : Академвидав, 2013. - 224 с.

72. Сидоренко В. В. Реформування системи підвищення кваліфікації керівників навчальних закладів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа». Керівник нової української школи: світогляднопрофесійні орієнтири. Київ, 2017. С. 148–153.

73. Сисоєва С. О. Проблеми дистанційного навчання : педагогічний аспект. Неперервна проф. освіта: теорія і практика. – 2003. – Вип. 3/4. – 308 с. – С. 78–87.

74. Смолюк А. І. Аналіз проблеми готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи: теоретико-методологічний аспект. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 1 до Вип. 37, Том II (70) : Тематичний випуск 198 «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2016. – С. 480–488.

75. Сорочан Т. Учитель Нової школи. Підготовка тренерів для навчання вчителів Нової української школи. Управління освітою. 2018. № 3. С. 20–27.

76. Стойкова В. В. Технологія використання SWOT-аналізу для вибору та запровадження ефективних моделей профільного навчання: методичні рекомендації. Профільна школа : інформаційно-методичний 291 вісник (Вип. 14). – Миколаїв : ОІППО, 2013. – 72 с.

77. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»: Наказом Міністерства освіти і науки України від 13.12.2018 № 1392.

78. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога: моногр. / В. Фрицюк. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. – 364 с.

79. Фурман А. А. Психологія особистості: ціннісно-орієнтаційний вимір : монографія. Одеса : ОНПУ ; Тернопіль : ТНЕУ, 2016. - 312 с.

80. Химинець В.В. Науково-методичні проблеми післядипломної педагогічної освіти в контексті трансформаційних та інтеграційних процесів. Українська освіта у світовому просторі. – Київ, 2006. – С. 78-84.

81. Щербак О. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі неперервної освіти. Післядипломна освіта в Україні. 2017. № 1. С. 22–29.

82. Яцишин А. В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти . Інформаційні технології в освіті. – 2014. – №. 19. – С. 119-126. DOI: 10.14308/ite000491

ДОДАТКИ

Додаток А

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙН ЗНАЧУЩИХ ЦІННОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

У концепції представлено власне бачення причин високої ефективності підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Пропонується звернути увагу на розвиток професійно значущих цінностей педагога, як спонукання до самовдосконалення. При розробці концепції використовувався досвід кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича з організації курсів підвищення кваліфікації для вчителів початкових класів з урахуванням ціннісно-сміслових стратегій.

Автори:

Клим Марина Михайлівна – магістрантка кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, асистент вчителя початкових класів опорного закладу “Мигівський ліцей”.

Цуркан Таїсія Георгіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Вступ

Загальна картина інтенсивних змін у суспільстві та державі актуалізувала проблему, пов'язану з розвитком компетентностей педагогів освітніх закладів. Аналіз професійних труднощів педагогів, що підвищують кваліфікацію в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, показує невідповідність професійно значущих цінностей сучасного педагога вимогам нормативних документів та потребам батьківського загалу: спостерігається домінування соціально-економічних цінностей над духовно-моральними та загальнолюдськими цінностями;

основною цінністю педагогічної діяльності вчителя залишаються результати, що відображаються у знаннях уміннях та навичках, що замінюють показники різнобічного розвитку дитини. У той самий час соціальна реальність позначає вимоги до змісту ціннісно-професійної сфери педагога і методів пред'явлення професійно значущих цінностей у педагогічній взаємодії, враховуючи, що професія педагога характеризується ціннісною повнотою діяльності, у яких відбувається народження та присвоєння життєвих смислів і стратегій.

На *соціально-педагогічному рівні* актуальність концепції пов'язана з тим, що підвищення кваліфікації педагогів є процесом, що сприяє актуалізації професійно значущих цінностей та включенню педагогів до активного творчого процесу з їх розвитку. З позицій оновлення теоретичної та науково-методичної бази педагогічної діяльності відбувається переосмислення та розвиток професійно значущих цінностей слухачів курсів.

На *науково-теоретичному рівні* актуальність концепції обумовлена пошуком шляхів розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації. Необхідно передбачити таку організацію освітнього процесу, при якій включені до нього структурні елементи певним чином виявляють ціннісні переваги та професійні труднощі слухачів курсів.

На *науково-методичному рівні* актуальність концепції пов'язана з виявленням сукупності педагогічних умов, що забезпечують подолання професійних труднощів педагогів та розвиток на цій основі професійно значущих цінностей та їхньої рефлексії.

Розроблені на традиційній основі програми курсів підвищення кваліфікації, орієнтовані переважно на репродуктивні способи передачі та засвоєння знань та умінь лише частково забезпечують потреби педагогів, пов'язані з усвідомленням цінностей та смислів сучасної освіти. У практичній діяльності, спрямованій на подолання професійних труднощів педагога, змінюється ставлення педагога до всього, що відбувається в освітньому процесі підвищення кваліфікації, навчальна діяльність стає внутрішньою

усвідомленою працею та професійною цінністю. Особистісно-орієнтований процес підвищення кваліфікації педагогів, сприяє пошуку індивідуального стилю педагогічної діяльності, розкриттю та розвитку професійно значущих цінностей педагогів.

Нормативно-правові засади підвищення кваліфікації освітян

- Постанова КМУ від 21.08.2019 №800 "Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників" Лист МОНУ 19-141 від 04.03.2020 "Щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти"
- Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»
- Закон України «Про освіту» від 05.09.17
- Концепція Нової української школи
- Постанова КМУ від 21.02.2017 №87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти»
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.03.2018 №268 «Про затвердження типових освітніх та навчальних програм для 1-2-х класів закладів загальної середньої освіти»
- Наказ МОН № 407 від 20.04.2018 року Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти I ступеня для 2–4-х класів

Теоретичні основи концепції

Мета концепції:

- розвиток професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації.

Основні ідеї концепції:

- якість освіти залежить від якості підготовки педагога;
 - розвиток професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації формує цілеспрямовану, емоційно насичену

педагогічну навчальну діяльність, у контексті якої відбувається формування професійної компетенції педагога;

- розвиток професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації здійснюється на системно-діяльнісній основі.

Методологічні підходи:

- акмеологічний;
- аксіологічний;
- особистісно-орієнтований;
- компетентнісний.

Принципи:

- контекстного навчання;
- актуалізації професійно значущих цінностей;
- індивідуалізації траєкторії підвищення кваліфікації;
- спільної діяльності;
- розвитку;
- зворотного зв'язку.

Завдання:

- удосконалювати проєктувальні, дослідницькі вміння викладача;

- розширювати можливості потенційних слухачів курсів підвищення кваліфікації у проєктуванні індивідуальних освітніх маршрутів з урахуванням професійно значущих цінностей педагогів;

- підвищувати якість організації курсів підвищення кваліфікації;

- удосконалювати професійну компетентність педагога, забезпечити розвиток професійно значущих цінностей вчителів початкової школи у системі підвищення кваліфікації.

Ключові поняття:

- Професійно значущі цінності педагога – це інтегративне особистісне новоутворення, що надає життєво-важливий сенс професійній діяльності, професійному Я і містить ціннісно-цільовий, мотиваційно-смісловий, рефлексивно-корекційний компоненти;

- розвиток професійно значущих цінностей, у дослідженні, – це постійне поповнення новими сенсами професійної діяльності, професійного Я та професійних цінностей педагога. Розвиток професійно значущих цінностей розглядаємо, як підвищення рівня ціннісно-сміслових орієнтацій, що включають ціннісні орієнтації, сенсожиттєві орієнтації й самоактуалізацію та підвищення рівня професійної компетенції педагога.

Організаційно-педагогічні умови:

- здійснюється педагогічне проектування індивідуального маршруту підвищення кваліфікації;

- викладач курсів підвищення кваліфікації виконує у освітньому процесі ролі: консультанта, модератора, тьютора;

- здійснюється мотивація до досягнення ціннісних смислів у педагогічній діяльності;

- досягається готовність педагога до самооцінки професійно значущих цінностей.

Фактори, що впливають розвиток професійно значущих цінностей педагога:

- зміст підвищення кваліфікації, що визначається навчальною програмою курсів та складається з окремих модулів;

- технологія підвищення кваліфікації; методична база реалізації навчальної програми курсів;

- організація підвищення кваліфікації (комплектування груп слухачів, які мають однорідні професійні запити та професійно-значущі цінності).

Модель розвитку професійно значущих цінностей освітян

Педагогічна концепція розвитку професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації відображає всі аспекти безперервної освіти педагогів, побудованої на проектуванні траєкторії підвищення кваліфікації і забезпечує осмислений продуктивний саморозвиток і формування ключових компетентностей учнів. Дидактична система навчання представлена науково-методичним інструментарієм:

наскрізні програми для підвищення кваліфікації педагогів; навчально-науково-методичні рекомендації, комплекси, посібники.

Освітніми продуктами розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації можуть бути презентації, мнемосхеми, електронні портфоліо, педагогічні проекти, виховні заходи та виховні системи, реферати, звіти вчителів зі стажування. Розвиток професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації здійснюється у реалізації інноваційних освітніх та соціально значущих проектів, стимулюючих педагогів до спілкування та оцінки фактів, подій, дій, що викликають потребу в самопізнанні, що розширюють досвід успішної творчої діяльності у різних видах співтворчості. Використання інтерактивних технологій дозволяє створювати умови для переживання ситуації успіху та взаємозбагачення мотиваційної, інтелектуальної, емоційної та діяльнісної сфер особистості педагога, становлення суб'єктної позиції учнів, спільного моделювання педагогічних ситуацій, пошуку творчих рішень, використання рольових та ділових ігор. Стратегії поведінки, обрані в інтерактивних технологіях, є найважливішими складовими самовиховання, самонавчання, самопозиціонування, самоаналізу та організації педагогічної діяльності через такі організаційні форми як проектні роботи, дискусії, теле – відео – аудіо конференції, електронна пошта, Інтернет, що використовуються для зворотного зв'язку та розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації. У реальному процесі підвищення кваліфікації необхідно враховувати і зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на якість розвитку професійно значущих цінностей педагога під час проектування траєкторії підвищення кваліфікації слухачів курсів.

Зміст педагогічного проектування траєкторії підвищення кваліфікації педагогів визначається наявністю заданих вихідних підстав: запитам на підвищення кваліфікації педагога; кадровим забезпеченням, матеріально-технічним оснащенням та науково-методичним супроводом освітнього процесу; стратегіями, цілями та змістом підвищення кваліфікації; соціальним

замовленням суспільства та держави на рівень підготовки педагога; ситуацією на ринку праці. Врахування вихідних підстав дозволяють спроектувати траєкторію підвищення кваліфікації окремого педагога чи групи педагогів. В основу педагогічної концепції покладено концептуальну модель розвитку професійно значущих цінностей освітян (рисунок 1).

Цілісність педагогічного процесу підвищення кваліфікації полягає у єдності його компонентів: мета – зміст – засіб – результат, де системотворчими елементами виступають цілі педагогічного процесу та професійно значущі цінності педагога.

Алгоритм діяльності д з організації курсів підвищення кваліфікації.

1. Розміщення на сайті переліку навчальних тем для ранжування потенційними слухачами курсів підвищення кваліфікації.
2. Виявлення ціннісно-сміслових стратегій слухачів курсів підвищення кваліфікації.
3. Прийом заявок на курси на підвищення кваліфікації.
4. Комплектування навчальних груп відповідно до професійних потреб слухачів.
5. Упорядкування розкладу занять.
6. Підготовка журналу обліку навчального навантаження викладачів.
7. Підготовка відомостей обліку поточного та підсумкового контролю знань слухачів курсів.
8. Підготовка документації для надання сертифікатів після закінчення курсів підвищення кваліфікації.
9. Узагальнення анкет слухачів щодо якості наданої освітньої послуги.
10. Підготовка звіту щодо проведення курсів підвищення кваліфікації.
11. Підготовка статистичних даних із курсової підготовки.
12. Попереднє комплектування курсів підвищення кваліфікації наступного року.

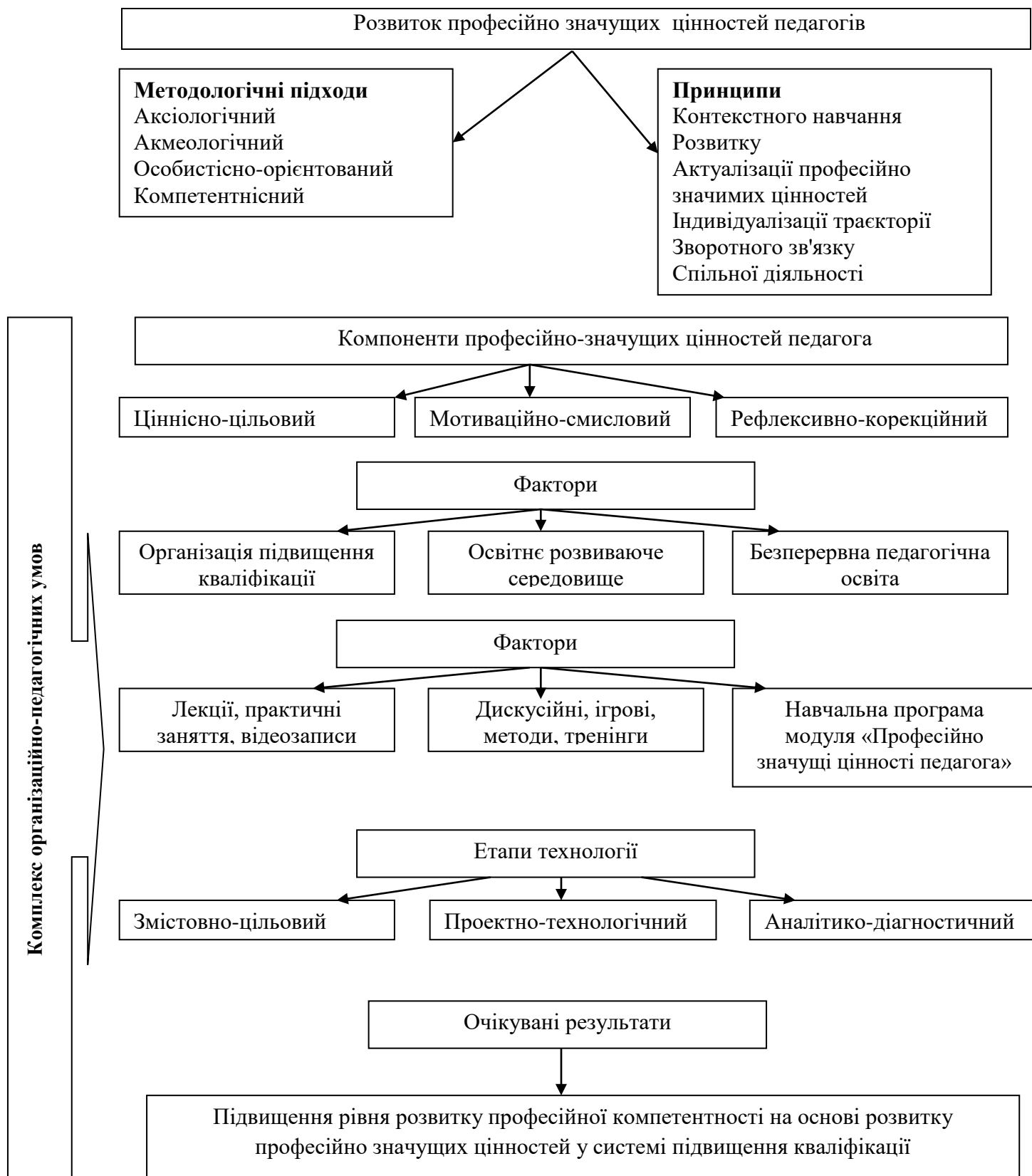

Рисунок 1 - Модель розвитку професійно значущих цінностей педагогів у системі підвищення кваліфікації

Взаємодія всіх учасників процесу у рамках технології розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації, чіткий розподіл функцій, суб'єктна позиція кожного, актуалізація необхідних особистісних якостей забезпечує розвиток професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації. Реалізація концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації здійснюється поетапно.

У результаті першого (змістовно-цільового) етапу аналізуються результати діагностики ціннісних переваг педагогів, визначаються професійні інформаційні запити потенційних слухачів. Зміст «визначають» слухачі. Педагогам пропонується перелік тем (назва навчальних модулів та блоків) для вибору індивідуальної траєкторії ціннісно-сміслового підвищення кваліфікації. На основі аналізу професійних труднощів та ціннісно-сміслових переваг, виявлених організаторами курсів підвищення кваліфікації, формуються навчальні групи слухачів. В освітньому процесі курсу підвищення кваліфікації виконується перша педагогічна умова: мотивація до досягнення особистісних смислів педагогічної діяльності. Одночасно проводиться аналіз можливостей професійного зростання, задоволення актуальних та актуалізація потенційних потреб педагогів, що є необхідною умовою для формування осмисленого та ціннісного ставлення до навчання, усвідомлення необхідності свого професійного та особистісного зростання, паралельно – відбір змісту підвищення кваліфікації за ознакою новизни та актуальності.

Мета першого змістовно-цільового етапу – формування у потенційних слухачів установки на осмислене включення до програми курсів змісту, що має професійну цінність, що несе інформацію про ціннісно-сміслові аспекти педагогічної праці, актуалізацію суб'єктної позиції та особистісної мотивації за допомогою включення їх у діалог та співробітництво з використанням методів активного навчання. Інваріантна змістовна складова цього етапу – проблемна лекція з мультимедіа навчанням «Сутність та структура

професійно значущих цінностей». Пропонована в лекції інформація пропонується як низка проблем:

1. Чи впливають професійні цілі, мотиви, сенси формування професійно значущих цінностей?
2. Чи можуть професійні знання стати професійними цінностями?
3. За яких педагогічних умов професійні цінності стають професійно значущими цінностями педагога?

Результатом першого етапу є виконання однієї з педагогічних умов концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога: усвідомлений проект індивідуальної траєкторії підвищення кваліфікації, виконаний персоналізовано кожним слухачем курсів підвищення кваліфікації з позиції досягнення цінностей-цілей.

Форми навчання цьому етапі: проблемну лекцію, анкетування, тестування, розмови, ранжування, консультування.

Переходячи до другого (*проектно-технологічного*) етапу, педагогу пропонується набір творчих ситуативних завдань у ході вирішення яких реалізується індивідуальна траєкторія підвищення кваліфікації педагога. Розвиток ціннісно-сміслової сфери педагога здійснюється з допомогою актуалізації сенсо-пошукової активності; розширення смислового поля, усвідомлення та розвитку професійних цінностей, ідеалів, уявлень про результати педагогічної праці; формування професійних орієнтацій; підвищення рівня професійної автономності, відповідальності, самоактуалізації. Першою педагогічною дією на другому етапі є побудова освітнього простору навчальної ситуації, що відтворює у сутнісних рисах реальну освітню практику слухача. Під час роботи над проектом слухачі структурують ситуацію, інтерпретують її у діяльності, виділяють у ній проблемні області, визначають своє місце й позицію у даних умовах. Передбачається виконання іншої педагогічної умови концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога: викладач курсів виконує у освітньому процесі ролі: консультанта, модератора, тьютора. У спільній

роботі учасників освітнього процесу відбувається взаємодія, співпраця педагогів, що працюють у системі підвищення кваліфікації, адміністрації освітніх організацій та вчителя, тому що до завдання педагогічного забезпечення даного етапу входить експозиція інноваційних педагогічних ідей, здатних скласти змістовне середовище для реалізації траєкторії ціннісно-сміслового підвищення кваліфікації слухачів.

На цьому етапі здійснюється самостійна розробка кожним слухачем приблизного технологічного забезпечення реалізації індивідуальної траєкторії підвищення кваліфікації. Слухачі набувають досвіду висловлювати практичні проблеми теоретичною мовою. Фактично, під час етапу відбувається здійснення проектних ідей. Відбувається практичне занурення учня в квазіпрофесійний простір навчальної події. Велике значення набуває емоційний фон ситуації, що полегшує ідентифікацію слухача з професійною ситуацією, що дозволяє залучити його до навчальної комунікації, подолати бар'єр умовності навчання. Завданням викладача курсів стає забезпечення оптимального аналізу досвіду слухачів. Подолання професійних труднощів дозволяє вчителю перейти до більш високий рівень професійного зростання.

Інваріантна складова даного етапу: відео-заняття з аналізом відеоряду «Професійні потреби та цінності педагога», ділова гра із завданнями для індивідуального та колективного виконання «Ціннісно-сміслові орієнтації педагога». Мета другого проектно-технологічного етапу – усвідомлення та задоволення ціннісно-сміслових запитів педагогів. Завданнями другого проектно-технологічного етапу є: - створення мотивації до досягнення цінності-мети; - організація спільної діяльності учасників освітнього процесу; - створення сприятливого соціально-психологічного клімату.

Результат другого етапу – актуалізація та розвиток, наявних професійно значущих цінностей та сенсів педагогічної діяльності, розвиток професійної компетенції. Формування ціннісно-сміслових установок, які відповідають цінностям – цілям педагогічних працівників. На другому етапі

слухачі включаються в навчальну діяльність, опановують техніки та прийоми схематизації, способами ігрового імітаційного моделювання складних елементів аналізованого фрагмента навчальної ситуації.

Педагогічне забезпечення в цьому випадку спрямоване на організацію комунікації слухачів, розробку необхідних методологічних засобів, психологічну підтримку учнів, вкрай значущу у зв'язку з новим і незвичним (а часом і дискомфортним) для слухачів характером роботи. Як форму навчання використовуються семінари, вирішення педагогічних ситуацій, мультимедіа навчання, коучинг, результат яких – задоволення справжніх запитів учнів.

Далі розглянемо третій (*аналітико-діагностичний*) етап, спрямований на актуалізацію результатів активної, професійної діяльності педагога на курсах підвищення кваліфікації. На цьому етапі реалізується така педагогічна умова, як готовність педагога до самооцінки професійних цінностей та смислів. Рефлексія педагогом смислового компонента педагогічної діяльності у ході курсів підвищення кваліфікації стає підґрунтям для проектування програми свого подальшого професійного зростання.

Мета третього аналітико-діагностичного етапу – рефлексія, усвідомлення, наявних професійно значущих цінностей.

Інваріантною складовою третього етапу є тренінг у рамках завдань для індивідуального та колективного виконання «Мої професійно значущі цінності», що сприяє рефлексії учасників.

Завдання третього етапу:

- формування рефлексивно-мисленнєвих здібностей слухачів, які забезпечують аналітичну діяльність розвитку професійно значущих цінностей педагогів;
- формування мотивації до подальшого розвитку професійно значущих цінностей;
- застосування набутих знань та навичок у практичній діяльності.

Результат третього етапу орієнтовано на всебічну експертизу інноваційного проекту траєкторії індивідуального підвищення кваліфікації. Слухачі отримують у ньому навичку презентації та захисту свого проекту. Залежно від конкретного педагогічного завдання освітня діяльність на цьому етапі «розгортається» або як презентація, або, як експертиза. Участь в аналітичних ціннісно-сміслових навчальних ситуаціях на третьому етапі розвитку професійно значущих цінностей дозволяє педагогам актуалізувати ціннісно-сміслові орієнтації у професійній діяльності та сформовані складові професійної компетенції. Слухач курсів демонструє чітко та ясно розуміння професійно значущих цінностей та власних професійних труднощів; умінь обґрунтовувати свої ціннісно-сміслові професійні орієнтації у колективному обговоренні проблем.

Результатом третього етапу є розроблений педагогічний проект розвитку професійно значущих цінностей педагога.

Як форми навчання використовуються тренінг, презентація, експертиза, діагностика, аналіз.

Таким чином, динаміка етапів передбачає комплексну взаємодію педагогічних умов концепції розвитку професійно значущих цінностей педагога у системі підвищення кваліфікації з формами, методами та засобами освітнього процесу.

Критерії ефективності розвитку професійно значущих цінностей педагога

В якості критеріїв розвитку професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації доцільно використовувати ціннісні орієнтації, сенсожиттєві орієнтації, і самоактуалізацію, що знаходяться в єдності з відповідними критеріальними показниками: цінності освіченості, цінності відповідальності, цінності професійної діяльності, готовність досягати мети, професійна (мотиваційно-смістова) компетенція, потреба у самовираженні власних цінностей та смислів, готовність ділитися педагогічним досвідом, активна участь у проектах, семінарах, конференціях.

Висновок

Ми розглянули методику організації курсів підвищення кваліфікації з детальним описом алгоритму діяльності організаторів курсів підвищення кваліфікації вчителів початкових класів з урахуванням їх професійних потреб та запитів на основі ціннісно-сміслових стратегій. Ознайомилися з механізмом реалізації технології організації курсової підготовки на прикладі розробленої та апробованої моделі організації курсів підвищення кваліфікації, що розкриває компоненти (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, змістовно-діяльнісний, рефлексивний), етапи (підготовчий, пошуково-перетворювальний, контрольно-аналітичний, узагальнюючий) умови організації (наявність ціннісно-сміислової мотивації, ціннісно-сміслова рефлексія, наявність інформаційних засобів, перелік навчальних тем, що оновлюється, взаємодія з освітніми установами, потреба слухачів у підвищенні кваліфікації) та заплановані очікувані результати (уміння планувати індивідуальний освітній маршрут, самореалізація вибору навчальних тем, підвищення професійної компетентності) підвищення кваліфікації слухачів. Ми сподіваємось, що подальше практичне використання методики призведе до вдосконалення організації курсів підвищення кваліфікації та забезпечить найбільшу ефективність післядипломної освіти.

ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩІ ЦІННОСТІ ПЕДАГОГА

(Програма навчального модуля)

Програма навчального модуля використовується у процесі підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Навчальна програма призначена для підвищення кваліфікації вчителів початкових класів.

Пояснювальна записка

Результативність реалізації Державних освітніх стандартів багато в чому залежить від цілей та цінностей учасників освітнього процесу. Зміст програми ґрунтується на освітній практиці, накопиченій в освітніх організаціях Чернівецької області, складено з урахуванням педагогічного досвіду щодо забезпечення єдиного підходу до формування професійних компетенцій слухачів курсів.

Підвищення якості професійної підготовки педагогів у галузі розвитку професійно значущих цінностей є важливим для вирішення комплексу суспільно-політичних, соціально-економічних, соціокультурних та полікультурних проблем країни у збереженні культурної ідентичності та захисті духовної безпеки нації.

Програма модуля побудована на поєднанні лекційних занять, майстер-класів, практико-орієнтованих форм організації освітнього процесу.

Мета вивчення модуля: осмислення та актуалізація професійно значущих цінностей педагога.

Завдання:

- уточнити сучасні цілі професійної діяльності педагога;
- підготувати слухачів курсів до усвідомлення професійних цілей та цінностей педагога;
- сприяти осмисленню професійно значущих цінностей педагога;
- розвивати ціннісно-сміслові орієнтації освітян.

Заплановані результати.

В результаті освоєння даного модуля слухачі курсів:

знають:

- цілі професійної діяльності педагога;
- професійно значущі цінності педагога;
- ціннісно-сміслові орієнтації педагогів.

вміють:

- визначати сучасні цілі професійної діяльності педагога;
- ранжувати професійні цінності педагога за критеріями їхньої значущості для педагога;
- підвищувати якість своєї професійної діяльності, порівнюючи її з професійно значущими цінностями.

Навчально-тематичний план

№	Тема	Кількість годин	Форма заняття
1	Сутність та структура професійно значущих цінностей.	4	Проблемна лекція з мультимедіа навчанням
2	Професійні потреби та цінності педагога	6	Відеозаняття з аналізом відеоряду.
3	Ціннісно-сміслові орієнтації педагога	4	Ділова гра із завданнями для індивідуального та колективного виконання
4	Мої професійно значущі цінності	4	Тренінг у рамках завдань для індивідуального та колективного виконання
<i>Усього</i>		18	

Зміст тем

Тема 1. Сутність та структура професійно значущих цінностей.

Для визначення та розкриття компонентів розвитку професійно значущих цінностей педагога в системі підвищення кваліфікації спираємось на аналіз досліджень з близької проблематики, статистичні дані про педагогічний стаж та досвід слухачів курсів, думки незалежних експертів, що працюють у різних освітніх закладах.

- Встановлюємо сенс загальнолюдських цінностей та їх перетин з педагогічними цінностями. Людина сама є самоцінністю вищого порядку. Свобода, Природа, Істина, Краса, Спількування та Співпраця є новою ціннісною парадигмою сфери освіти.

- Розглядаємо компоненти, що впливають на розвиток професійно значущих цінностей педагога: ціннісно-цільовий; мотиваційно-смісловий; рефлексивно-корекційний.

- Визначаємо змістовну сутність кожного компонента та сферу впливу на розвиток ціннісної сфери, які обумовлюють мотиви, сенс, рефлексію та корекцію вчинків та поведінки педагогічного працівника.

- Встановлюємо, як поведінка педагога відображає розвиток ціннісної, смислової та поведінкової компетенцій, що включають розвиток лідерських якостей, впевненості у собі, самоконтролю, продуктивності та розуміння професійних цінностей.

- Розглядаємо зміст освіти як специфічну, базову одиницю особистості. Сенси освіти та його ціннісний зміст відбивають упереджене, індивідуальне ставлення людини до професії. Сенсотворчі мотиви та особистісні смислові установки дозволяють людині реалізувати життєві цінності у професійній сфері та виявляються у розвитку ціннісної, смислової та поведінкової компетентностей.

До смислових орієнтацій відносяться домінуючі мотиви та цінності, світогляд та самосвідомість особистості. Сенсові новоутворення забарвлюють смисловий бік спонукання та регулюють конкретну діяльність, задають імпульс у професійній діяльності. Здатність до ціннісно-сміислової навчальної діяльності формується у слухачів, які мають позитивну навчальну мотивацію та позитивне (зацікавлене) ставлення до свого професійного розвитку.

- вивчаємо сучасні дослідження, присвячені рефлексії.

Тема 2. Професійні потреби та цінності педагога

Професійні цінності педагога:

- уточнюємо з позиції аксіології поняття: аксіологія, педагогічна аксіологія, цінність, професійна цінність, професійно значуща цінність, розвиток професійно значущих цінностей.

- вивчаємо визначення цінності як продукту культури, як регулятори духовного життя, моральної свідомості; Кожна професійна група характеризується особливою системою цінностей.

- виділяємо в педагогічній аксіології педагогічні цінності, що стосуються навчального процесу: особистість учня, предмет, засоби та методи, діяльність вчителя.

Тема 3. Ціннісно-сміслові орієнтації педагога.

Розглядаємо класифікацію функцій ціннісно-сміслових орієнтацій особистості (прийняття (або заперечення) та реалізація певних цінностей; посилення (або зниження) їх значимості; утримання (або втрата).

- Виділяємо поняття установки, атітюди та ціннісні орієнтації.

- Вивчаємо вплив ціннісних орієнтацій на рівень професійної компетенції педагога (ціннісні орієнтації детермінують професійну поведінку, визначають зміст та спрямованість діяльності); виконує роль внутрішнього регулятора, що забезпечує співвіднесення (ранжування) професійних цінностей, виділення найбільш значущих цінностей для конкретного індивіда; забезпечує прийняття, присвоєння (або заперечення) та формує орієнтацію на розвиток цієї цінності у професійній діяльності.

Тема 4. Мої професійно значущі цінності.

Педагог як особистість у житті орієнтується на цінності сім'ї, дозвілля, життя, духовність, які визначають сенс професійної діяльності.

- Виділяємо напрями розвитку професійно значущих цінностей: цінності розвитку учнів та цінності розвитку педагога, причому другий напрямок, незважаючи на домінантність першого, багато в чому визначає його розвиток.

- Розглядаємо сферу ціннісних орієнтацій, область сенсожиттєвих орієнтацій та область орієнтацій на образ професійного Я. Область ціннісних орієнтацій поєднує цінності продуктивної діяльності, професіоналізму, професійної творчості; цінності відповідальності, активності успіху. Область смисложиттєвих орієнтацій становлять: цільова спрямованість особистості і готовність до досягнення поставлених цілей; багатство інтересів та емоційна насиченість життя; задоволеність результатами, досягнутими у житті. У область орієнтацій на образ професійного Я входять емоційно-вольові установки, прагнення самовдосконалення та розвитку; спрямованість на самоприйняття, самоповагу, рефлексію; гнучкість поведінки.

Досліджуємо наскільки розвиненість цінностей професійної сфери збагачує педагога не тільки у професійному, а й у особистісному, життєвому, духовному планах. Ряд дослідників вважають, що особистість – явище ширше, ніж професія, тому професійно значущі цінності мають розвиватися гармонійно, не збіднюючи інших сторін життя особистості.

Таблиця 1 - Розвиток компонентів професійно значущих цінностей при освоєнні модуля

<i>Компоненти розвитку професійно значущих цінностей</i>	<i>Ціннісні орієнтації</i>	<i>Форми організації занять</i>	<i>Методи</i>	<i>Форми контролю</i>
Ціннісно-цільовий	Загальнолюдські	Проблемна лекція з мультимедіа навчанням	Аналіз презентації	Тестування Експертна оцінка
Мотиваційно-смысловий	Сенсжиттєві	Відеозаняття, ділові ігри	Аналіз відеоряду	Тестування Експертна оцінка
Рефлексивно-корекційний	Самоактуалізації та розвитку	Ділові ігри, тренінги	Поведінкове моделювання	Контрольні кейси Експертна комплексна оцінка

У процесі реалізації навчального модуля у роботі зі слухачами пропонуємо використовувати такі методи: аналіз відеоряду, мозковий штурм, індивідуальна робота учасників у робочих зошитах, групові дискусії, робота в малих групах тощо.

Обґрунтуванням вибору зазначених та інших методів послужили такі їх характеристики:

1. Традиційні методи навчання: - лекції - усне передавання інформації. Для передачі основ теоретичних знань (настановних) на тему навчального модуля цей метод найбільш доцільний; - практичні заняття – припускають велику активність слухачів;

- відеозаняття – використання відеоматеріалів за темами навчального модуля.

2. Методи активного навчання:

- тренінги (в рамках вправ та завдань для індивідуального та колективного виконання);

- мультимедіа навчання;

- ділові ігри (в рамках вправ та завдань для індивідуального та колективного виконання);

- поведінкове моделювання (в рамках вправ та завдань для індивідуального та колективного виконання);